

edexcel

Unedau

Dyfarniadau Cyntaf BTEC

Edexcel Lefel 2 BTEC Manyleb Dyfarniadau Cyntaf mewn
Gwasanaethau Cyhoeddus

I'w haddysgu gyntaf Medi 2010

Gorffennaf 2011

Translated by: Steffan Alun

Proofread by: Catrin Alun

Cynnwys

Uned 1:	Sgiliau Gwasanaeth Cyhoeddus	1
Uned 2:	Cyflogaeth yn y Gwasanaethau Cyhoeddus mewn Lifrai	7
Uned 3:	Cyflogaeth yn y Gwasanaethau Cyhoeddus Di-Lifrai	13
Uned 4:	Cynllunio Gyrfa ar gyfer y Gwasanaethau Cyhoeddus	19
Uned 5:	Gwella Iechyd a Ffitrwydd ar gyfer Mynediad i Wasanaethau Cyhoeddus mewn Lifrai	25
Uned 6:	Dinasyddiaeth, yr Unigolyn a'r Gymdeithas	33
Uned 7:	Iechyd a Diogelwch yn y Gweithle Gwasanaeth Cyhoeddus	41
Uned 8:	Gweithgareddau Anturus a Gwaith Tîm ar gyfer y Gwasanaethau Cyhoeddus	49
Uned 9:	Chwaraeon a Hamdden yn y Gwasanaethau Cyhoeddus	55
Uned 10:	Llywio Tir gyda Map a Chwmpawd	63
Uned 11:	Y Gyfraith a'i Heffaith ar Unigolion yn y Gwasanaethau Cyhoeddus	69
Uned 12:	Trosedd a'i Effeithiau ar Gymdeithas	77
Uned 13:	Ymwybyddiaeth Gymunedol a Diwylliannol	85
Uned 14:	Gyrru a'r Gwasanaethau Cyhoeddus	93
Uned 15:	Sgiliau Alldaith mewn Gwasanaethau Cyhoeddus	101
Uned 16:	Hanfodion Astudiaethau Morol	107
Uned 17:	Mynychu Digwyddiadau Brys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus	115
Uned 18:	Trefn Ddiogelwch yn y Gwasanaethau Cyhoeddus	121
Uned 19:	Ymchwil mewn Gwasanaethau Cyhoeddus	129
Uned 20:	Gwirfoddoli mewn Gwasanaethau Cyhoeddus	135
Uned 21:	TGCh a'r Gwasanaethau Cyhoeddus	141

Uned 1: Sgiliau Gwasanaeth Cyhoeddus

FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw darparu dealltwriaeth o gyfleoedd cyflogaeth yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai i ddysgwyr. Mae hefyd yn eu galluogi i ddatblygu gwybodaeth am y prif swyddogaethau ac amodau gwasanaeth a dealltwriaeth o'u prif gyfrifoldebau.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'r uned hon yn galluogi dysgwyr i ddatblygu ystod o sgiliau gwaith tîm, cyfathrebu, proffesiynol a phersonol a dulliau hyfforddiant sy'n sgiliau trosglwyddadwy hanfodol mewn amrywiaeth eang o yrfaoedd, ac sy'n bwysig yn y gwasanaethau cyhoeddus.

Bydd dysgwyr yn cael golwg ar ddulliau hyfforddiant amrywiol a gynhelir yn y gwasanaethau cyhoeddus. Cyflawnir hyn drwy ymchwilio i'r prif egwyddorion a thechnegau sy'n ymwneud â nodweddion addysgu da, gan arwain at ddysgwyr yn gallu cyflwyno gwers fer ar sail ffeithiau neu sgiliau yn effeithiol i grŵp bach o bobl. Bydd dysgwyr yn nodi rhai o'r nodweddion gwahanol hanfodol ar gyfer gwaith tîm effeithiol, yn ogystal ag archwilio'r nodweddion angenrheidiol i weithio fel rhan o dîm. Bydd dysgwyr yn datblygu sgiliau gwaith tîm drwy gymryd rhan mewn ystod o weithgareddau adeiladu tîm ymarferol. Bydd dysgwyr yn gallu defnyddio eu profiadau er mwyn gwerthuso perfformiad aelodau eu tîm.

Mae'r uned hon yn archwilio amrywiaeth o sgiliau rhyngpersonol defnyddiol ar gyfer astudiaethau dysgwyr yn ogystal â'u trefn waith bob dydd yn y gwasanaethau cyhoeddus.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod pwrpas a phwysigrwydd sgiliau gwasanaethau cyhoeddus
- 2 Deall dulliau hyfforddi mewn gwasanaethau cyhoeddus
- 3 Gallu defnyddio amrywiaeth o sgiliau cyfathrebu rhyngpersonol.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod pwrpas a phwysigrwydd sgiliau gwasanaethau cyhoeddus

Sgiliau gwasanaethau cyhoeddus: gan gynnwys cyfathrebu; gwaith tîm; sgiliau proffesiynol a phersonol e.e. prydlondeb, ymddangosiad, ymddygiad, cadw amser ac ati; disgyblaeth; datrys problemau; cydweithredu; rheoli gwrthdaro

Gwaith tîm: mathau o dimau yn y gwasanaethau cyhoeddus e.e. criw, shifft/gwylio, catrawd, timau amlasiantaeth/gwasanaethau; timau arbenigol e.e. chwilio ac achub, timau prosiect; gwasanaethau argyfwng; prosiectau ar gyfer gweithredu polisiau newydd

Pwysigrwydd gwaith tîm: e.e. cyflawni amcanion sefydliadol; cyfeillgarwch; gwaith tîm o fewn strwythurau sefydliadol; gorchmynion a rheoli

Nodweddion ar gyfer gwaith tîm effeithiol: e.e. arweinyddiaeth; cyfuno sgiliau unigol; cyflawni nodau; gweithio gydag eraill

Adeiladu tîm: cymryd rhan mewn gweithgareddau tîm; ymarferion adeiladu tîm; digwyddiadau chwaraeon a gweithgareddau grŵp awyr agored; nodweddion o fewn timau

2 Deall dulliau hyfforddi mewn gwasanaethau cyhoeddus

Dulliau hyfforddi: pwnc dethol; cynllunio hyfforddiant e.e. amcan, cynulleidfa, dulliau amseru; rhoi cyfarwyddiadau e.e. arddangos, cyfarwyddiadau ymarfer – chwarae rôl, astudiaethau achos, esboniadau, sesiynau personol

Rhinweddau hyfforddwr da: hyder; dull; ffyrdd o siarad, symud ac ymddangosiad yn ystod y wers; agwedd; cadarn/teg/cyfeillgar; diwydrwydd; brwdfrydedd a diddordeb yn y pwnc

Ffeithiau/sgiliau: ar gyfer hyfforddi – amser, rhannau a chynnwys, nodiadau, dechrau, cyfarwyddyd cychwynnol, cyflwyniad, amcan, rheswm pam a chymhelliant; pwyntiau addysgu canol; Esbonio – Dangos – Dynwared – Ymarfer (EDIP), diwedd y wers; crynodeb; taflenni

3 Gallu defnyddio amrywiaeth o sgiliau cyfathrebu rhyngpersonol

Darllen – perthynas â'r gwasanaethau cyhoeddus: sgimio a sganio dogfennau gwasanaeth cyhoeddus a'u darllen yn fanwl; rhwystrau rhag darllen effeithiol

Ysgrifennu – perthynas â'r gwasanaethau cyhoeddus: strwythur a fformat llythyrau i bersonél, memoranda mewnol; ysgrifennu adroddiadau; cymryd nodiadau; e-bostio

Cyfathrebu llafar – perthynas â'r gwasanaethau cyhoeddus: cyfathrebu un ffordd/dwy ffordd, sgiliau holi, tŷn, pwyslais, ymwybyddiaeth o gynulleidfa, y defnydd o jargon, byrfoddau, cymryd rhan mewn trafodaethau grŵp; cyflwyniadau llafar o wybodaeth sylfaenol; rhwystrau rhag cyfathrebu ar lafar mewn sefyllfaoedd gweithredol ac anweithredol

Gwranddo – perthynas â'r gwasanaethau cyhoeddus: sgiliau gwranddo effeithiol; casglu gwybodaeth; derbyn gorchmynion a chyfeiriad; cymryd datganiadau, casglu cudd-wybodaeth; rhwystrau rhag gwranddo effeithiol

Cyfathrebu heb eiriau: iaith y corff; ystum; mynegiant yr wyneb; cyswllt llygad; osgo

Terminoleg ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus: byrfoddau, rhestr termau'r gwasanaethau cyhoeddus, cyfathrebu yng nghyd-destun gwasanaethau cyhoeddus e.e. iaith unffurf y gwasanaethau cyhoeddus megis *refs in*, *refs out*, *eyeball*, *sit rep*, *in situ*, *ten nine*, *pnc*, *vrm* ac at

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 disgrifio sgiliau gwasanaethau cyhoeddus		
LI2 amlinellu diben a phwysigrwydd sgiliau gwasanaethau cyhoeddus drwy ddefnyddio enghreifftiau o ddau wasanaeth cyhoeddus gwahanol o leiaf [MC1]	T1 esbonio pwysigrwydd sgiliau gwasanaethau cyhoeddus mewn dau wasanaeth cyhoeddus gwahanol o leiaf	Rh1 gwerthuso pwysigrwydd sgiliau gwasanaethau cyhoeddus mewn gwasanaeth cyhoeddus penodedig
LI3 cyfrannu at wahanol weithgareddau adeiladu tîm [GW1]		
LI4 esbonio nodweddion hyfforddwr da a sut y defnyddir hwy [DM1]	T2 arddangos sgiliau hyfforddi effeithiol	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI5 rhoi gwybod am effeithiolrwydd dulliau amrywiol o sgiliau cyfathrebu rhyngpersonol [DM3]	T3 esbonio defnydd sgiliau cyfathrebu rhyngpersonol mewn gwasanaeth cyhoeddus penodol.	Rh2 gwerthuso defnydd effeithiol o sgiliau cyfathrebu rhyngpersonol mewn gwasanaeth cyhoeddus penodedig.
LI6 defnyddio'r derminoleg gywir mewn cyd-destun cyfathrebu gwasanaeth cyhoeddus penodedig		
LI7 defnyddio sgiliau rhyngpersonol i gyfathrebu â phersonél mewn sefyllfaoedd gwasanaethau cyhoeddus. [HR2]		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 2: Cyflogaeth yn y Gwasanaethau Cyhoeddus mewn Lifrai

FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	5
Oriau dysgu dan arweiniad:	30

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw darparu dealltwriaeth o gyfleoedd cyflogaeth yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai i ddysgwyr. Mae hefyd yn eu galluogi i ddatblygu gwybodaeth am y prif swyddogaethau ac amodau gwasanaeth a dealltwriaeth o'u prif gyfrifoldebau.

Cyflwyniad i'r uned

Mae llawer o bobl ifanc yn penderfynu pan fyddant yn ifanc eu bod am ymuno ag un o'r gwasanaethau mewn lifrai. Weithiau mae hyn oherwydd bod swyddi o'r fath yn atyniadol ac yn edrych yn gyffrous. Mae'n wir y gall swyddi o'r fath fod yn werth chweil ac yn amrywiol, ond maent hefyd yn aml yn cynnwys heriau a risgiau unigryw.

Bydd yr uned hon yn rhoi'r cyfle i ddysgwyr sydd â diddordeb yn y gwasanaethau cyhoeddus gael gwybod mwy amdanynt ac i ehangu eu gwybodaeth am ystod eang o wasanaethau. Dylai hyn wedyn alluogi iddynt ddewis yr yrfa gywir ar sail yr wybodaeth a geir yn hytrach na'u tybiaethau.

Bydd dysgwyr yn dysgu bod gan y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai swyddogaeth ganolog o fewn cymdeithas fodern a'u bod yn darparu strwythur a chefnogaeth i werthoedd cymdeithas ddemocrataidd fodern. Byddant hefyd yn ystyried sut mae'r gwasanaethau cyhoeddus wedi newid dros y blynyddoedd diwethaf i adlewyrchu cymdeithas amlddiwylliannol ac i ymateb i newidiadau gwleidyddol ac economaidd.

Mae'r gwasanaethau gwahanol yn cynnwys amrywiaeth o rolau sefydliadol ac mae gan bob gwasanaeth gyfrifoldebau ac atebolrwydd clir i'r cyhoedd, ac i eraill. Mae'n bwysig bod gan ddysgwyr ddealltwriaeth dda o'r cyfrifoldebau hyn, ac o rolau gwahanol y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai. Bydd yr uned hon hefyd yn darparu gwybodaeth am yr amrywiaeth o gyfleoedd gwaith gwahanol o fewn y gwasanaethau. Bydd yn gallu ymchwilio i'r math o waith y mae gweithwyr y gwasanaethau cyhoeddus yn ei wneud o ddydd i ddydd.

Mae amodau gwasanaeth a hyfforddiant yn amrywio rhwng y gwasanaethau ac mae angen i ddysgwyr fod yn ymwybodol o'r hyn a ddisgwylir ganddynt ac o wobrwyon a manteision gweithio yn y gwasanaethau hyn. Dylai dysgwyr hefyd fod yn ymwybodol o oblygiadau gweithio yn y gwasanaethau lifrai, gan gynnwys gadael cartref.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod prif rolau gwahanol wasanaethau cyhoeddus mewn lifrai
- 2 Deall prif gyfrifoldebau gwahanol wasanaethau cyhoeddus mewn lifrai
- 3 Deall y cyfleoedd cyflogaeth gwahanol sydd ar gael yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai
- 4 Gwybod amodau gwasanaeth ar gyfer swyddi gwasanaeth cyhoeddus gwahanol.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod y prif rolau gwahanol wasanaethau cyhoeddus gwisg unffurf

Gwasanaethau argyfwng: yr heddlu; tân; ambiwlans

Y lluoedd arfog: y Fyddin; y Llynges Frenhinol; y Môr-filwyr Brenhinol; y Llu Awyr Brenhinol

Gwasanaethau eraill mewn lifrai: y Gwasanaeth Carchardai; Asiantaeth Ffiniau'r Deyrnas Unedig; Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi; Gwylwyr y Glannau

Diben: amcanion sefydliadol; datganiadau cenhadaeth; deddfwriaeth e.e. Deddf y Gwasanaeth Tân 1997/2002, Deddf yr Heddlu 2004

Rolau: mynd i'r afael â damweiniau ac argyfyngau; gwaith arferol; gweithgareddau cadw'r heddwch; rolau eraill e.e. swyddogaethau gwrthderfysgaeth a gwrth-smyglo; rolau amddiffyn y lluoedd arfog; gwaith dyngarol; cymorth mewn trychinebau; gwrthdaro; gweithio mewn carchardai; cludo carcharorion; patrolio'r arfordir; gweithredu teledu cylch cyfyng; gweithio gyda chymunedau lleol

2 Deall prif gyfrifoldebau gwahanol wasanaethau cyhoeddus mewn lifrai

Cyfrifoldebau gwahanol wasanaethau cyhoeddus mewn lifrai: atebolrwydd, cyfreithiol, proffesiynol a gwleidyddol; dangosyddion perfformiad e.e. beth ydynt, enghreifftiau, effaith ar waith; ymateb i newid, amrywiaeth; cyfrifoldeb i'r cyhoedd, gan gynnwys gwerth am arian, gwario arian y trethdalwyr yn ddoeth

3 Deall y cyfleoedd cyflogaeth gwahanol sydd ar gael yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai

Gwaith gwasanaeth cyhoeddus: amrywiaeth o waith brys a rheolaidd a gyflawnir; trefn gwaith bob dydd; gwaith gweinyddol; gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill; gwaith cymunedol; goblygiadau gweithio yn y gwasanaethau cyhoeddus ar lefel bersonol; agweddau cadarnhaol a negyddol o weithio yn y gwasanaethau; enghreifftiau o weithgareddau cadw'r heddwch a gwaith dyngarol diweddar; rolau mewn digwyddiadau sylweddol; enghreifftiau o weithgareddau diweddar mewn gwrthdaro.

Amrediad: swyddi gweithredol gwahanol e.e. gwasanaeth ambiwlans, gwasanaethau cludo cleifion, technegydd a pharafeddyg; rolau cefnogi dinasyddion e.e. gweithredwyr ystafell reoli'r heddlu, golygfeydd o swyddogion troseddau, swyddogion cymorth cymunedol; rolau rheoli a gweinyddol; cyfleoedd rhan-amser e.e. cwnstabiliaid arbennig, diffoddwyr tân wrth gefn, y Llynges Frenhinol Wrth Gefn, y Fyddin Diriogaethol

4 **Gwybod amodau gwasanaeth ar gyfer swyddi gwasanaeth cyhoeddus gwahanol**

Amodau gwasanaeth: strwythur cyflog; hawl i wyliau; manteision e.e. defnydd o gampfa, llety, yswiriant meddygol preifat; oedran ymddeol; trefniadau pensiwn; tâl salwch; darpariaethau mamolaeth/tadolaeth; negeseuon; patrymau sifft; oriau contract; mynediad at hyfforddiant parhaus; addysg

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 amlinellu prif bwrpas a rolau dau wasanaeth cyhoeddus cyferbyniol mewn lifrai [YA2, YA4]		
LI2 trafod prif gyfrifoldebau dau wasanaeth cyhoeddus cyferbyniol mewn lifrai [YA2, YA4]	T1 esbonio rôl, pwrpas a chyfrifoldebau dau wasanaeth cyhoeddus cyferbyniol mewn lifrai	Rh1 gwerthuso rôl, pwrpas a chyfrifoldebau gwasanaeth cyhoeddus a ddewiswyd mewn lifrai
LI3 amlinellu'r cyfleoedd cyflogaeth gwahanol sydd ar gael mewn gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai	T2 esbonio gwaith swydd a ddewiswyd yn y gwasanaethau mewn lifrai.	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 disgrifio amodau cyfredol dwy swydd mewn gwasanaethau cyhoeddus cyferbyniol mewn lifrau.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 3: Cyflogaeth yn y Gwasanaethau Cyhoeddus Di-Lifrai

Cod yr uned:	K/600/5383
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	5
Oriau dysgu dan arweiniad:	30

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw darparu dealltwriaeth o gyfleoedd cyflogaeth yn y gwasanaethau cyhoeddus di-lifrai i ddysgwyr. Mae hefyd yn caniatáu iddynt ddatblygu gwybodaeth am brif rolau ac amodau gwasanaeth a dealltwriaeth o'u prif gyfrifoldebau.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'r sector gwasanaethau cyhoeddus yn cyflogi mwy o bobl yn y wlad hon nag unrhyw sector arall. Mae'r gwasanaethau hyn yn rhai hanfodol sydd fel arfer yn cael eu talu'n rhannol neu'n llwyr gan y llywodraeth. Maent yn darparu strwythur a chefnogaeth yn ein cymdeithas, gan gynnwys gwasanaethau hanfodol fel iechyd, addysg, gwasanaethau cymdeithasol a llawer mwy, sy'n hanfodol i gymdeithas fodern weithredu.

Bydd yr uned hon yn rhoi cyfle i ddysgwyr sydd â diddordeb yn y gwasanaethau cyhoeddus hyn gael gwybod mwy amdanynt ac am ystod eang o yrfaedd. Dylai hyn ganiatáu iddynt ddewis yr yrfa gywir ar sail yr wybodaeth a gafwyd.

Mae'n bwysig bod gan ddysgwyr ddealltwriaeth dda o rolau a chyfrifoldebau'r gwasanaethau gwahanol, a sut y gallant weithio gyda'i gilydd. Bydd yr uned hon hefyd yn darparu gwybodaeth am yr ystod eang o gyfleoedd swyddi gwahanol yn y gwasanaethau hyn. Gall dysgwyr ymchwilio i'r math o waith y mae gweithwyr gwasanaethau cyhoeddus yn ei wneud o ddydd i ddydd. Gall dysgwyr weld ac archwilio disgrifiadau swyddi gwahanol i'w helpu i gyflawni hyn.

Mae amodau gwasanaeth gwasanaethau yn wahanol i'w gilydd, a rhaid i ddysgwyr wybod beth a ddisgwylir ganddynt a'r hyn y byddent yn ei gael yn gyfnewid.

Mae cyfleoedd cyfartal yn fater difrifol iawn i gyflogwyr sector y gwasanaethau cyhoeddus, ac maent yn ymdrechu i recriwtio gweithlu amrywiol. Dylai dysgwyr weld polisiau cyfle cyfartal gan sefydliadau gwahanol a'u harchwilio.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod prif rolau gwahanol wasanaethau cyhoeddus
- 2 Deall prif gyfrifoldebau gwahanol wasanaethau cyhoeddus heb lifrai
- 3 Deall y cyfleoedd cyflogaeth gwahanol sydd ar gael yn y gwasanaethau cyhoeddus heb lifrai
- 4 Gwybod amodau gwasanaeth swyddi yn y sector cyhoeddus

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod y prif rolau gwahanol wasanaethau cyhoeddus

Gwasanaethau: e.e. gwasanaeth addysg, gwasanaeth iechyd, gwasanaethau cymdeithasol; y gwasanaeth prawf, tai, priffyrdd, gwaredu sbwriel, hamdden ac adloniant, cynllunio, yr heddlu, y gwasanaeth carchardai, y gwasanaeth tân, y gwasanaeth sifil, awdurdodau lleol, y gwasanaeth llysoedd

Diben: amcanion sefydliadol; deddfwriaeth e.e. Deddfau Addysg, Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol, Deddf Tai, Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol

Rolau: e.e. addysg, gwasanaethau cymdeithasol, y gwasanaeth prawf, addysg, iechyd, tai, cynllunio, priffyrdd, hamdden ac adloniant, casglu sbwriel, iechyd yr amgylchedd, trosedd ac anhrefn

2 Deall prif gyfrifoldebau gwahanol wasanaethau cyhoeddus heb lifrai

Cyfrifoldebau: atebolrwydd – cyfreithiol a gwleidyddol; dangosyddion perfformiad – enghreifftiau, beth ydynt, effaith ar waith; ymateb i newid; delio ag amrywiaeth

3 Deall y cyfleoedd cyflogaeth gwahanol sydd ar gael yn y gwasanaethau cyhoeddus heb lifrai

Gwaith gwasanaeth cyhoeddus: ystod o waith brys a rheolaidd a wneir; trefn waith bob dydd; gwaith gweinyddol; gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill; gwaith cymunedol; goblygiadau gweithio yn y gwasanaethau cyhoeddus ar lefel bersonol

Amrediad: swyddi gweithredol gwahanol e.e. athrawon, nyrsys, gweithwyr cymdeithasol, peirianwyr strwythurol, swyddogion cynllunio, cynorthwywyr addysgu, swyddogion prawf, gweinyddwyr, rheolwyr, ymdrin â galwadau

4 Gwybod amodau gwasanaeth swyddi yn y sector cyhoeddus

Amodau gwasanaeth: strwythur cyflog; hawl i wyliau; manteision e.e. defnydd o gampfa, llety, yswiriant meddygol preifat; oedran ymddeol; trefniadau pensiwn; tâl salwch; darpariaeth famolaeth/tadolaeth; patrymau sifft; mynediad i hyfforddiant; addysg

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 amlinellu prif rolau dau wasanaeth cyhoeddus gwahanol [YA2, YA4]		
LI2 trafod prif chyfrifoldebau gwasanaethau cyhoeddus di-lifrau [YA2, YA4]	T1 trafod rôl, diben a chyfrifoldebau dau wasanaeth cyhoeddus di-lifrau	Rh1 gwerthuso rôl, diben a chyfrifoldebau gwasanaeth cyhoeddus di-lifrau dethol
LI3 esbonio'r cyfleoedd cyflogaeth di-lifrau gwahanol ar gael yn y gwasanaethau cyhoeddus	T2 esbonio gwaith swydd gwasanaeth cyhoeddus di-lifrau ddethol	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 disgrifio amodau gwasanaeth cyfredol rôl dwy swydd gwasanaeth cyhoeddus di-lifrai [YA2]		

SDMP: Mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio, lle y bo'n berthnasol, yn y bachau petryal, elfennau'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol yn y meini prawf llwyddo. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr ddangos defnydd effeithiol o elfennau cyfeirnodedig y sgiliau.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 4: Cynllunio Gyrfa ar gyfer y Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	H/600/5351
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	5
Oriau dysgu dan arweiniad:	30

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ennill gwybodaeth a dealltwriaeth am wneud cais a pharatoi ar gyfer swydd mewn gwasanaeth cyhoeddus o'u dewis. Mae'r uned hefyd yn galluogi dysgwyr i ddatblygu'r sgiliau angenrheidiol mewn gwasanaethau cyhoeddus i baratoi ar gyfer y broses o wneud cais

Cyflwyniad i'r uned

Cyflogir mwy o bobl yn y sector gwasanaeth cyhoeddus yn y wlad hon nag mewn unrhyw sector arall, ac er y gall gwasanaethau o'r fath fod yn agored i doriadau gwariant cyhoeddus, bydd y gwasanaethau hyn bob amser yn ofynnol.

Bydd unrhyw un sy'n gwneud cais am swydd yn y gwasanaethau cyhoeddus bron yn sicr yn wynebu cystadleuaeth gref gan ymgeiswyr eraill. Mae'r broses recriwtio a dethol ar gyfer y rhan fwyaf o swyddi'r gwasanaethau cyhoeddus fel arfer yn un eithaf hir. Mae'n bwysig bod ymgeiswyr yn cael eu paratoi'n llawn cyn gwneud cais am swydd, a bydd yr uned hon yn eu helpu i gyflawni hyn.

Bydd dysgwyr yn ymchwilio i ofynion mynediad a llwybrau mynediad gwahanol eu gyrfa dethol, a bydd hyn wedyn yn gallu rhoi sawl dewis iddynt ar gyfer eu dyfodol, fel mynd ymlaen i addysg uwch, neu ennill profiad gwaith gwirfoddol neu gyflogedig perthnasol cyn gwneud cais i'w gwasanaeth dethol.

Dylai dysgwyr hefyd ddeall sut mae cyflogwyr yn y gwasanaethau cyhoeddus yn sicrhau eu bod yn gwneud popeth a allant i recriwtio gweithlu amrywiol sy'n adlewyrchu'r gymdeithas yn y Deyrnas Unedig heddiw. Gallai dysgwyr edrych ar bolisiau cyfle cyfartal ar y rhyngwrwd a'u cymharu a'u trafod.

Rhaid i weithwyr gwasanaethau cyhoeddus feddu ar sgiliau a rhinweddau penodol sy'n eu galluogi i fynd i'r afael â'r sefyllfaoedd gwahanol a allai eu hwynebu. Mae rhai gwasanaethau cyhoeddus yn gofyn am lefelau penodol o ffitrwydd a stamina i gyflawni'r gwaith corfforol. Bydd eraill yn gofyn am gymwysterau a hyfforddiant penodol.

Bydd dysgwyr yn ymchwilio i'r gofynion hyn ac yn cynnal archwiliad personol o'u sgiliau a'u rhinweddau. Gellir nodi cyfleoedd wedyn o unedau eraill ar y rhaglen i ddysgwyr i ymarfer a datblygu'r sgiliau hyn.

Yn olaf, bydd dysgwyr yn cwblhau proses gais am wasanaeth cyhoeddus o'u dewis.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod proses ymgeisio a dethol cyflogaeth gwasanaeth cyhoeddus
- 2 Gwybod sgiliau a rhinweddau gofynnol swydd yn y gwasanaethau cyhoeddus
- 3 Gallu cwblhau cais am rôl mewn gwasanaeth cyhoeddus dethol.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod proses ymgeisio a dethol cyflogaeth gwasanaeth cyhoeddus

Gwneud cais: gofynion mynediad – gofynion addysgol, corfforol, meddygol ac eraill; ffurflenni cais – mathau o ffurflenni a gofynion llenwi ffurflenni, gan gynnwys ceisiadau ar-lein; llythyrau cais, datganiadau personol a gwybodaeth ategol; curriculum vitae – fformatau gwahanol, gwybodaeth hanfodol, arfer da a gwael

Proses ddethol: mathau o brofion seicometrïg a'u pwrpas; cyfle cyfartal – sicrhau amrywiaeth wrth recriwtio; profion ffitrwydd corfforol; mathau eraill o brofion dethol, gan gynnwys cwestiynau cymhwysedd, profion sgiliau sylfaenol, efelychiadau a chyflwyniadau; mathau o gyfweiliad; cod dillad; paratoi ar gyfer cyfweiliad e.e. trefniadau, cwestiynau posib, ymchwil; sgiliau cyfweiliad

2 Gwybod sgiliau a rhinweddau gofynnol swydd yn y gwasanaethau cyhoeddus

Sgiliau gofynnol: e.e. gwaith tîm, cydweithredu, cyfathrebu, datrys problemau, cyflawni nodau, gweithio gydag eraill; sgiliau rhyngpersonol e.e. darllen, ysgrifennu, siarad, gwrando, cyfathrebu di-eiriau e.e. iaith y corff, ystumiau, mynegiant yr wyneb, cyswllt llygad, osgo; sgiliau trefnu; meddu ar sgiliau TGCh

Rhinweddau angenrheidiol: e.e. gonestrwydd, cywirdeb, dibynadwyedd, prydlondeb, ymroddiad, agwedd gadarnhaol at weithio, pryder am eraill

Rolau: mewn lifrai e.e. diffoddwyr tân, swyddogion yr heddlu, milwyr, swyddogion carchar, parafeddygon; heb lifrai e.e. athrawon, nyrsys, gweinyddwyr, croesawyr, ymdrin â galwadau, swyddogion tai, gweithwyr cymdeithasol

3 Gallu cwblhau cais am rôl mewn gwasanaeth cyhoeddus dethol

Awdit sgiliau: nodi cryfderau a gwendidau personol a meysydd i'w datblygu

Gwella/datblygu sgiliau eu hunain: hyfforddiant, addysg, corfforol, rhyngpersonol

Map sgiliau: mapio eu sgiliau eu hunain i'r swydd

Cynllun gweithredu: nodi targedau; nodi gweithredoedd; gosod tasgau; pennu graddfeydd amser

Cais: cwblhau'r broses gais am swydd gwasanaeth cyhoeddus ddethol e.e. CV, llythyr cais, ffurflen gais, cwestiynau cymhwysedd, prawf ffitrwydd, prawf sgiliau sylfaenol fel sy'n briodol i'r rôl ddethol

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 disgrifio gofynion mynediad cyfredol dwy swydd gwasanaethau cyhoeddus [YA3]		
LI2 disgrifio'r broses gais a'r broses ddethol ar gyfer dwy swydd gwasanaethau cyhoeddus [YA3]		
LI3 nodi'r sgiliau a'r rhinweddau gwahanol sy'n angenrheidiol ar gyfer swydd benodol yn y gwasanaethau cyhoeddus [YA3]		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 cynnal archwiliad sgiliau personol ar gyfer swydd benodol yn y gwasanaethau cyhoeddus	T1 dadansoddi eich sgiliau yn ôl swydd benodol yn y gwasanaethau cyhoeddus.	Rh1 gwerthuso eich sgiliau yn ôl swydd benodol yn y gwasanaethau cyhoeddus.
LI5 cwblhau cais am swydd mewn gwasanaeth cyhoeddus penodol.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 5: Gwella Iechyd a Ffitrwydd ar gyfer Mynediad i Wasanaethau Cyhoeddus mewn Lifrai

Cod yr uned:	M/600/5353
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddysgu am brif systemau'r corff ac i ddod i ddeall effeithiau maeth sylfaenol a ffactorau ffordd o fyw ar fynediad i'r gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai. Mae hefyd yn datblygu sgiliau dysgwyr i gymryd rhan mewn profion ffitrwydd ac i wella eu hiechyd personol.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'r gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai yn aml yn broffesiynau gweithgar. Mae'r rolau cyflogaeth yn aml yn weithgar ac yn gorfforol, sy'n golygu bod rhaid i bobl sy'n gweithio yn y gwasanaethau mewn lifrau fod yn addas i wneud y gwaith.

Bydd yr uned hon yn helpu dysgwyr i ddeall pwysigrwydd iechyd a ffordd o fyw personol a'r effaith y maent yn ei chael ar eu ffitrwydd. Bydd hefyd yn rhoi cyfle iddynt gymryd rhan mewn profion ffitrwydd amrywiol y gwasanaethau cyhoeddus ac yn asesu eu lefelau ffitrwydd o ran safonau gofynnol y gwasanaeth hwnnw. Byddant hefyd yn cael yr wybodaeth i allu cynllunio a datblygu eu rhaglen hyfforddiant eu hunain.

Bydd yr uned hon yn cyflwyno dysgwyr i'r systemau corff sylfaenol sy'n gysylltiedig ag iechyd a ffitrwydd ac yn rhoi dealltwriaeth iddynt o anatomeg a ffisioleg sylfaenol. Byddant yn cael gwybodaeth am effeithiau ymarfer corff ar y systemau hyn, yn y tymor byr a'r tymor hir, a thrwy hyn bydd gan ddysgwyr ddealltwriaeth well o sut y gallant hyfforddi a datblygu'n effeithiol.

Bydd dysgwyr yn dysgu am bwysigrwydd ffordd o fyw a maeth a'u heffaith ar eu ffitrwydd. Byddant yn deall gofynion deiet cytbwys ar gyfer iechyd maethol, ac effaith maeth da a gwael arno. Bydd dysgwyr hefyd yn ystyried sut y gall gwahanol ffyrdd o fyw fod yn fuddiol neu'n niweidiol i'w hiechyd a'u ffitrwydd.

Bydd yr uned hefyd yn rhoi cyfle i ddysgwyr ymchwilio ac ymgymryd â rhai o'r profion ffitrwydd dethol a blynyddol amrywiol a gynhelir yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai. Yn ogystal, byddant yn dod i ddeall pam y cynhelir profion o'r fath a'u perthnasedd a'u rhesymeg.

Bydd y canlyniad dysgu terfynol yn rhoi cyfle i ddysgwyr ddysgu am ddulliau a rhaglenni hyfforddi amrywiol a ddefnyddir yn y gwasanaethau i asesu a datblygu ffitrwydd unigolion. Bydd hyn yn rhoi'r wybodaeth i bob dysgwr i ddatblygu rhaglen gwella iechyd unigol er mwyn paratoi i fynd i'w dewis o wasanaeth cyhoeddus.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod prif systemau'r corff sy'n gysylltiedig â ffordd iach o fyw
- 2 Deall effaith maeth sylfaenol a ffactorau ffyrdd o fyw ar ffitrwydd gwasanaethau cyhoeddus ffitrwydd
- 3 Gallu cymryd rhan mewn profion ffitrwydd er mwyn gwerthfawrogi gofynion y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai
- 4 Gallu cymryd rhan mewn rhaglen gwella iechyd bersonol ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai.

Cynnwys yr uned

1 Gwybod prif systemau'r corff sy'n gysylltiedig â ffordd iach o fyw

Diffiniadau ac esboniadau: ffitrwydd; iechyd; lles; maeth; dull o fyw

Systemau'r corff: prif systemau sy'n gysylltiedig ag iechyd a ffitrwydd – sgerbwd, cyhyrau, resbiradol, cardiofasgwlaidd; strwythur a swyddogaeth y rhain

Effeithiau ymarfer corff ar y systemau: effeithiau tymor byr; cyfradd curiad y galon gynt, resbiradaeth gynyddol, llif y gwaed; effeithiau tymor hir; cyfradd curiad y galon arafach, pwysedd gwaed is, gwella cryfder, cyhyrau gwell; effeithiau ar stamina, pwysau, colesterol, treuliad

Effeithiau ffyrdd o fyw ar y systemau: effeithiau straen tymor byr, cyffuriau, alcohol, ysmegu, cwsg; effeithiau tymor hir.

Manteision ymarfer corff: corfforol, meddyliol a chymdeithasol

2 Deall effaith maeth sylfaenol a ffactorau ffyrdd o fyw ar ffitrwydd gwasanaethau cyhoeddus ffitrwydd

Maeth: grwpiau bwyd – carbohydradau, siwgr, proteinau, brasterau, fitaminau, mwynau, ffibr, dŵr, lefelau haearn

Deiet: beth yw deiet; mathau o ddeiet (e.e. fegan); bwyta'n iach; deiet cytbwys; bwyta am ffordd o fyw actif

Ffordd o fyw: deiet; ffordd o fyw actif; ymarfer corff, wedi'i gynllunio, o bryd i'w gilydd, achlysurol; chwaraeon; dibyniaeth, cyffuriau, alcohol, ysmegu; effeithiau tymor hir a thymor byr ar ffitrwydd

Effaith maeth da a gwael: hypoglycemia; clefyd y siwgr; gordewdra; colesterol; pwysau gwaed; clefyd y galon

Dyddiaduron bwyd: math o fwyd, amseroedd, symiau, teimladau; plât bwyta'n iach; mythau bwyd

Effeithiau ar ffitrwydd gwasanaeth cyhoeddus: ymwybyddiaeth maeth yn y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai; effeithlonrwydd corfforol, cynnal iechyd da

3 Gallu cymryd rhan mewn profion ffitrwydd er mwyn gwerthfawrogi gofynion y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai

Cydrannau ffitrwydd: ffitrwydd sy'n gysylltiedig â sgiliau; ffitrwydd sy'n gysylltiedig ag iechyd; cryfder; cyflymder; dygnwch cyhyrol, dygnwch cardiofasgwlaidd; hyblygrwydd; ystwythder; cydsymud; amser ymateb

Dulliau profi: profion ffitrwydd gwasanaeth cyhoeddus penodol i'r swydd; profi perfformiad; protocol profion; diben profion i'r gwasanaethau, cryfder, stamina; cynnwys y profion, prawf ffitrwydd amalgam, ymeisteddiadau, ymwthiadau, , rhedeg 1.5 milltir

Rhesymau: asesu lefelau cyfredol; monitro; dilyniant; gosod targedau; cymhelliant; adborth y rhaglen hyfforddi; meincnodi ar ôl dychwelyd o anaf; ailadrodd profion i nodi cynnydd; gwiriadau ffitrwydd blynyddol

Prawf ffitrwydd ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus: recriwtio, prawf parhaus, amserlen anodd tasgau o ddydd i ddydd, prawf ffitrwydd yr heddlu, profion ffitrwydd corfforol y fyddin (APFT), profion ffitrwydd y Llynges Frenhinol (RNFT)

4 Gallu cymryd rhan mewn rhaglen gwella iechyd bersonol ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai

Rhaglenni gwella iechyd personol: maeth; ffitrwydd; ffactorau ffyrdd o fyw

Pennu targedau: CAMPUS – cyraeddadwy, amserol, mesuradwy, penodol, uchelgeisiol, synhwyrol

Hyfforddiant: FITT – amllder, dwysedd, math, amser; mathau o ddulliau hyfforddi; hyfforddiant parhaus – rhedeg; nofio, beicio; traws-hyfforddi; cylchedu; codi pwysau

Dylunio rhaglen: SPORT – penodol, cynyddol, gorlwytho, perthnasol, amser

Adolygu: adborth gan y tiwtor; adborth gan bersonél y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai; adborth gan gymheiriaid; targedau gwreiddiol; gosod targedau newydd

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 diffinio termau sy'n gysylltiedig â ffordd iach o fyw [YA]	T1 esbonio effaith ymarfer corff rheolaidd ar systemau'r corff sy'n gysylltiedig ag iechyd	Rh1 gwerthuso effeithiau tymor byr a thymor hir ymarfer corff rheolaidd ar systemau'r corff sy'n gysylltiedig ag iechyd
LI2 disgrifio effeithiau ymarfer corff ar systemau'r corff sy'n gysylltiedig ag iechyd [YA]		
LI3 amlinellu manteision ymarfer corff [YA]		

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 cadw dyddiadur bwyd a ffordd o fyw personol [HR]	T2 adolygu effaith maeth sylfaenol a ffactorau ffordd o fyw ar ffitrwydd, gan ystyried eich dyddiadur bwyd a ffitrwydd [DM]	Rh2 gwerthuso effaith dyddiadur bwyd a ffordd o fyw personol, gan awgrymu meysydd i'w gwella [HR, DM]
LI5 disgrifio effaith maeth sylfaenol a ffactorau ffyrdd o fyw ar ffitrwydd [MC, DM]		
LI6 nodi cydrannau a dulliau profi iechyd [YA]		
LI7 perfformio profion ffitrwydd a ddefnyddir gan y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai [CE]	T3 arddangos gwell perfformiad mewn prawf ffitrwydd a ddefnyddir gan wasanaeth cyhoeddus mewn lifrai [DM]	Rh3 creu cynllun gweithredu ar gyfer gwelliant pellach i iechyd.
LI8 cynllunio rhaglen gwella iechyd bersonol. [HR]	T3 cymryd rhan mewn rhaglen gwella iechyd bersonol.	

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 6: Dinasyddiaeth, yr Unigolyn a'r Gymdeithas

Cod yr uned:	F/600/5356
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Mae'r uned hon yn rhoi gwybodaeth, sgiliau, agweddau a gwerthoedd i ddysgwyr ddod yn ddinasyddion a gweithwyr gwasanaeth cyhoeddus meddylgar a gwybodus. Mae wedi'i gynllunio i fagu ymwybyddiaeth o hawliau a chyfrifoldebau yn ogystal â pharch at wahanol grwpiau crefyddol, ethnig a chenedlaethol.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'n bwysig i ddysgwyr astudio dinasyddiaeth a'r berthynas rhwng yr unigolyn a'r gymdeithas. Rhaid i weithwyr gwasanaeth cyhoeddus arddangos dinasyddiaeth dda yn eu gweithle er mwyn iddynt fod yn ddinasyddion lleol neu genedlaethol da yn ôl y galw i wneud hynny, yn enwedig yn ystod eu gwaith neu ddyletswydd.

Yn yr uned hon, cyflwynir dysgwyr i ddinasyddiaeth a hawliau dynol yng nghyd-destun gwasanaethau cyhoeddus. Mae'r uned yn ceisio datblygu ymwybyddiaeth foesol, gymdeithasol a diwylliannol. Mae hefyd yn ystyried y berthynas rhwng unigolion, y gymdeithas a gwaith y gwasanaethau cyhoeddus. Dylai dysgwyr ddysgu sut y gallant wneud gwahaniaeth yn eu cymuned a gwella eu dealltwriaeth o gymdeithas leol a chenedlaethol.

Mae'r uned hefyd yn edrych ar gyfleoedd cyfartal a rolau'r gwasanaethau cyhoeddus yn y gymdeithas. Mae'n cynnwys astudio'r economi, y system lywodraeth a phwysigrwydd pleidleisio, rôl y llywodraeth, y system gyfiawnder, y cyfryngau, cymdeithas amlddiwylliannol a materion rhyngwladol. Bydd dysgwyr hefyd yn ystyried y mathau gwahanol o asiantaethau a sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus, gan gynnwys sefydliadau statudol a gwirfoddol.

Dylai'r uned hon ddefnyddio strategaethau addysgu gweithredol, plerusus, ysgogol a heriol. Bydd astudio'r uned hon yn helpu dysgwyr i ddatblygu sgiliau cyfathrebu, cymryd rhan, ymchwilio a thrafod. Bydd rhaid i ddysgwyr gydweithio a dod yn barod am gyfleoedd a chyfrifoldebau gwaith yn y gwasanaethau cyhoeddus.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod ystyr y termau dinesydd, dinasyddiaeth, hawliau unigol a hawliau dynol
- 2 Deall y berthynas rhwng unigolion, cymdeithas a'r gwasanaethau cyhoeddus
- 3 Deall pwysigrwydd cyfle cyfartal mewn cymdeithas ac yn y gwasanaethau cyhoeddus
- 4 Gallu ymchwilio i rôl y gwasanaethau cyhoeddus statudol ac anstatudol i ddinasyddion ac i gymdeithas sy'n newid.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod ystyr y termau dinesydd, dinasyddiaeth, hawliau unigol a hawliau dynol

Dinesydd: diffiniad yn y gwasanaethau cyhoeddus – aelod o gymuned wleidyddol neu wladwriaeth; sut rydych yn dod yn ddinesydd – man geni, teulu, preswylfa, trethdalwr, pleidleisiwr, gweithiwr, dysgwr; gweithgaredd cymunedol; aelod o sefydliad

Dinasyddiaeth: statws cyfreithiol a gwleidyddol; hawliau a chyfrifoldebau cyfreithiol; bywyd a materion cyhoeddus; ymddygiad a gweithredoedd; cymdeithasol a moesol; cyfrifoldeb i eraill; rheolaeth bersonol; bod yn gymydog; nodweddion dinasyddiaeth dda a mynediad i wasanaethau cyhoeddus; eich disgwyliadau eich hun ac eraill; lefelau awdurdod a grwpiau oedran gwahanol; defnydd o iaith addas; tegwch; parch; disgyblaeth; empathi

Hawliau: egwyddorion hawliau cyfreithiol a dynol; digwyddiadau cyfoes sy'n ymwneud â Deddf Hawliau Dynol 1998; sefyllfa genedlaethol/ryngwladol/fyd-eang bresennol – materion gwleidyddol, crefyddol, cymdeithasol a moesol; rôl a gweithrediad y system cyfiawnder troseddol a sifil; monitro cyffuriau mewn gwasanaethau cyhoeddus; hawliau defnyddwyr gwasanaeth a chwsmeriaid, cyflogwyr, gweithwyr; parch at ddemocratiaeth; cymryd rhan yn y broses ddemocrataidd ac etholiadol

2 Deall y berthynas rhwng unigolion, cymdeithas a'r gwasanaethau cyhoeddus

Gwasanaethau cyhoeddus: swyddogaeth a rôl y gwasanaethau cyhoeddus yn y gymdeithas; rheswm dros wasanaethau cyhoeddus; sut mae gwasanaethau cyhoeddus yn gwasanaethu cymdeithas a sut maent yn gweithio gydag unigolion

Yr unigolyn: rôl yr unigolyn fel aelod o'r gymdeithas leol, genedlaethol a rhyngwladol; rôl yr unigolyn mewn gwasanaethau cyhoeddus; pwysigrwydd yr unigolyn; sut mae'r gymdeithas yn effeithio ar yr unigolyn; perthynas cymdeithas ag unigolion

Cymdeithas: beth yw cymdeithas; sut mae cymdeithas yn gweithio; strwythur y gymdeithas; cymdeithas ddemocrataidd; perthynas ag unigolion a gwasanaethau; y gymdeithas amlddiwylliannol

3 Deall pwysigrwydd cyfle cyfartal mewn cymdeithas ac yn y gwasanaethau cyhoeddus

Yn y gymdeithas: beth yw cydraddoldeb; pam mae'n bwysig yn y gymdeithas; addysg a chydraddoldeb; deddfwriaeth Cyfle Cyfartal cyfredol y DU a'r UE – Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1997, Deddf Cyflog Cyfartal 1970, Deddf Hawliau Dynol 1998, Deddf Cysylltiadau Hiliol 1992, Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1996, Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000, Rheoliadau Cydraddoldeb Cyflogaeth 2003 a 2006 ac unrhyw ddiwygiadau a deddfwriaeth/cyfarwyddebau/mesurau newydd i ddileu anghydraddoldebau

Yn y gwasanaethau cyhoeddus: beth yw cyfle cyfartal mewn perthynas â gwasanaethau cyhoeddus; agweddau at gydraddoldeb mewn gwasanaethau cyhoeddus; canlyniadau a goblygiadau deddfau seneddol ar recriwtio mewn gwasanaethau cyhoeddus; hyfforddiant; rhyngweithio ag unigolion a'r gymdeithas ehangach; goblygiadau i wasanaethau mewn lifrai e.e. Ymchwiliad Lawrence, hiliaeth sefydliadol

4 Gallu ymchwilio i rôl y gwasanaethau cyhoeddus statudol ac anstatudol i ddinasyddion ac i gymdeithas sy'n newid

Gwasanaethau: gwahaniaeth rhwng gwasanaethau cyhoeddus statudol ac anstatudol; rôl y gwasanaethau; yr angen am wasanaethau; rôl y llys; y frenhiniaeth, gwaith y senedd, y cabinet, gweinidogion, llywodraeth ganolog a lleol sy'n effeithio ar y gyfraith; perthynas gwasanaethau cyhoeddus â llywodraeth ganolog a lleol a'r frenhiniaeth

Gwasanaethau cyhoeddus a chymdeithas sy'n newid: sut mae cymdeithas yn newid – teulu, trosedd, dylanwad crefydd, pobl ifanc, yr henoed, cerddoriaeth, gwleidyddiaeth; sut mae'r gwasanaethau yn effeithio ar gymdeithas ac yn ei chefnogi; effaith gweithredu'r llywodraeth ar fywydau unigol – trethiant, tai, cyflogaeth; gwasanaethau gwirfoddol e.e. Cyngor ar Bopeth (CAB); gwasanaethau statudol e.e. ombwdsmon, Swyddfa Masnachu Teg; rôl a dylanwad y cyfryngau a grwpiau pwysu

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 diffinio'r termau dinesydd, dinasyddiaeth, hawliau unigolion a hawliau dynol [YA]	T1 disgrifio sut yr amddiffynnir dinasyddion gan eu hawliau unigol a'u hawliau dynol	Rh1 dadansoddi sut yr amddiffynnir dinasyddion gan eu hawliau unigol a'u hawliau dynol
LI2 disgrifio'r rhinweddau y mae eu hangen ar ddinesydd da i fynd i wasanaeth cyhoeddus [DM]	T2 cyfiawnhau'r gofynion dinasyddiaeth dda i fynd i wasanaeth cyhoeddus	
LI3 esbonio sut mae gwasanaethau cyhoeddus, dinasyddion a chymdeithas yn gweithio gyda'i gilydd [YA]		

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 esbonio pam mae cyfle cyfartal yn bwysig mewn cymdeithas a'r gwasanaethau cyhoeddus		
LI5 dangos sut y gorfodir cyfle cyfartal yn y DU gan gyfeirio at ddeddfwriaeth briodol [MC]	T3 cymharu defnydd dau wasanaeth cyhoeddus o ddeddfwriaeth i fynd i'r afael â chyfle cyfartal	Rh2 gwerthuso ymagweddau gwasanaethau cyhoeddus i gefnogi cymdeithas drwy fynd i'r afael â phrif faterion cyfle cyfartal.
LI6 esbonio'r gwahanol ffyrdd y mae gwasanaethau cyhoeddus wedi cefnogi cymdeithas [DM]	T4 dadansoddi'r gwahanol ffyrdd y mae gwasanaethau cyhoeddus wedi cefnogi cymdeithas.	
LI7 arddangos y gwahanol ffyrdd y mae gwasanaethau cyhoeddus wedi effeithio ar gymdeithas. [CE]		

SDMP: Mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio, lle y bo'n berthnasol, yn y bachau petryal, elfennau'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol yn y meini prawf llwyddo. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr ddangos defnydd effeithiol o elfennau cyfeirnodedig y sgiliau.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol	DM – dysgwyr myfyriol	HR – hunanreolwyr
	MC – meddylwyr creadigol	GT – gweithwyr tîm	CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 7: Iechyd a Diogelwch yn y Gweithle Gwasanaeth Cyhoeddus

Cod yr uned:	J/600/5357
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddod i ddeall agweddau cyfreithiol a gweithdrefnol ar iechyd a diogelwch yn y gwaith, yn ogystal â rôl gweithwyr a chyflogwyr i gynnal iechyd da a gwybodaeth am ffynonellau cymorth.

Cyflwyniad i'r uned

Bydd dysgwyr yn ymchwilio i'w cyfrifoldebau o ran cynnal iechyd a diogelwch da yn y gwaith. Byddant yn ystyried pwysigrwydd cymryd camau i leihau ac i roi gwybod am risgiau a pheryglon posib, cymryd seibiant yn rheolaidd drwy gydol y dydd, cynnal deiet cytbwys a gwisgo dillad addas ar gyfer y swydd.

Byddant hefyd yn dysgu pa wasanaethau y bydd y cyflogwr yn eu cynnig i'r gweithiwr, megis cymorth cyntaf, goruchwylio iechyd a gwiriadau meddygol, mynediad i rwydweithiau cefnogi iechyd a mentrau iechyd eraill i sicrhau iechyd da yn y gwaith.

Bydd dysgwyr yn archwilio deddfwriaeth iechyd a diogelwch allweddol yn y DU (gan gynnwys deddf drosgynnol Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974 a deddfwriaeth cymorth cyntaf, defnyddio Unedau Arddangos Gweledol a thrin â llaw yn y gweithle. Bydd dysgwyr yn dod i sylweddoli rôl yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch ac yn dod i ddeall canlyniadau peidio â sicrhau bod y gweithle'n iach ac yn ddiogel.

Bydd dysgwyr yn archwilio gweithdrefnau sy'n bodoli i sicrhau bod risgiau'n cael eu nodi a'u rheoli, bod offer yn cael ei ddefnyddio'n ddiogel ac y rhoddir gweithdrefnau achosion brys a gwacáu'r adeilad.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall rôl gweithwyr gwasanaethau cyhoeddus wrth gynnal ieched da yn y gwaith
- 2 Deall sut gall gweithwyr gwasanaethau cyhoeddus ddarparu gwasanaethau i helpu i gynnal ieched eu gweithlu
- 3 Gwybod am ffynonellau cymorth i sicrhau ieched da wrth weithio mewn amgylchedd gwasanaethau cyhoeddus
- 4 Gwybod am agweddau cyfreithiol a gweithdrefnol ar ieched a diogelwch yn y gwaith.

Cynnwys yr uned

---

1 Deall rôl gweithwyr gwasanaethau cyhoeddus wrth gynnal iechyd da yn y gwaith

Rôl y gweithiwr: deiet ac ymarfer corff priodol; lleihau risgiau a pheryglon posib a rhoi gwybod amdanynt; gwisgo dillad amddiffynnol cywir os oes angen; cymryd seibiant yn rheolaidd, cynnal cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith; rheoli afiechyd yn briodol

2 Deall sut gall gweithwyr gwasanaethau cyhoeddus ddarparu gwasanaethau i helpu i gynnal iechyd eu gweithlu

Gwasanaethau a ddarperir gan gyflogwyr: cymorth cyntaf; goruchwyllo iechyd a gwiriadau meddygol; mynediad i rwydweithiau cefnogi iechyd e.e. cyngor ar drin dibyniaeth, gwasanaethau cynghori; tâl salwch; mentrau iechyd er budd y gweithwyr e.e. ymgyrchoedd bwyta'n iach yn ffreutur y gweithle, ymgyrchoedd cadw'n heini, cymhorthdal aelodaeth campfa neu brynu beiciau i staff, campfa neu gyfleusterau hamdden ar y safle, brechiadau fflw blynyddol am ddim yn y gwaith

3 Gwybod am ffynonellau cymorth i sicrhau iechyd da wrth weithio mewn amgylchedd gwasanaethau cyhoeddus

Ffynonellau help: iechyd galwedigaethol yn y gweithle; undebau llafur; iechyd galwedigaethol cymunedol; swyddog cymorth cyntaf; swyddog iechyd a diogelwch; rhwydweithiau cefnogi

Gwasanaethau a gynigir gan ffynonellau cymorth: atal risgiau neu beryglon i iechyd yn y gweithle; cwnsela ar gyfer straen, dibyniaeth neu unrhyw anawsterau personol eraill; cyngor ar hawliau a chyfrifoldebau yn y gweithle; asesiadau risg; darparu offer cymorth arbenigol, triniaeth cymorth cyntaf i drin anafiadau neu ddigwyddiadau meddygol yn y gweithle

4 Gwybod am agweddau cyfreithiol a gweithdrefnol ar iechyd a diogelwch yn y gwaith

Agweddau cyfreithiol: deddfwriaeth gan gynnwys Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974, Rheoliadau Iechyd a Diogelwch (Cymorth Cyntaf) 1981, Rheoliadau Iechyd a Diogelwch (Offer Sgrin Arddangos) 1992, Gweithrediadau Trin â Llaw 1992; rôl yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch; yswiriant atebolrwydd cyflogwyr, yswiriant atebolrwydd cyhoeddus; canlyniadau i gyflogwyr sy'n torri deddfwriaeth iechyd a diogelwch gan gynnwys erlyn a chosbau; effaith deddfwriaeth ar weithwyr a chyflogwyr y gwasanaeth cyhoeddus

Asesu risgiau: diffiniad; diben; dogfennaeth; egwyddorion atal damweiniau

Gweithdrefnau brys a gadael yr adeilad: sicrhau bod personél ac ymwelwyr yn ymwybodol o'r gweithdrefnau; camau i'w dilyn ar ôl canfod argyfwng, gan gynnwys tanau, bygythiadau bom, rhybuddion terfysgaeth; gweithwyr ac ymwelwyr yn gadael adeiladau gwasanaeth cyhoeddus; pobl anabl yn gadael; cynnal a chadw arwyddion ac allanfeydd; defnyddio cyfarpar brys e.e. diffoddyddion tân, blancedi tân, pibellau tân

Defnyddio cyfarpar yn ddiogel: e.e. cyfrifiaduron, offer sgrin arddangos, ffôn, ffonau symudol; dillad amddiffynnol

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 esbonio sut gall gweithwyr gynnal iechyd da yn y gweithle	T1 dadansoddi ffyrdd y gall gweithwyr gynnal iechyd da mewn gweithle gwasanaeth cyhoeddus	Rh1 gwerthuso rolau gweithwyr a chyflogwyr gwasanaethau cyhoeddus wrth gynnal iechyd a diogelwch da yn y gwaith. [YA4]
LI2 crynhoi gwasanaethau y gall cyflogwyr eu darparu i gynnal iechyd y gweithlu	T2 asesu gwasanaethau a ddarperir gan gyflogwr gwasanaeth cyhoeddus penodol i gynnal iechyd eu gweithle [YA6]	
LI3 disgrifio ffynonellau cymorth i sicrhau iechyd da yn y gwaith a'r gwasanaethau y maent yn eu cynnig		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 amlinellu rôl yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch	T3 esbonio materion iechyd a diogelwch penodol a allai effeithio ar wasanaeth cyhoeddus penodol a'i bersonél, a chanlyniadau methu â gweithredu	
LI5 amlinellu agweddau cyfreithiol ar iechyd a diogelwch yn y gwaith		
LI6 disgrifio agweddau gweithdrefnol ar iechyd a diogelwch yn y gweithle, gan gynnwys asesu risgiau, gweithdrefnau brys a gwacáu a defnyddio cyfarpar.	T4 esbonio agweddau gweithdrefnol ar iechyd a diogelwch mewn gweithle gwasanaeth cyhoeddus penodol.	

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 8: Gweithgareddau Anturus a Gwaith Tîm ar gyfer y Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	R\600\5359
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Bydd yr uned hon yn rhoi cyfle i ddysgwyr i ymchwilio i fanteision gweithgareddau anturus ac i ymarfer ac adolygu eu sgiliau a'u technegau yn yr awyr agored.

Cyflwyniad i'r uned

Mae gweithgareddau anturus awyr agored yn datblygu nifer o sgiliau, gan gynnwys cyfathrebu, arweinyddiaeth, disgyblaeth ac ymddiriedaeth. Bydd dysgwyr yn ymchwilio i fanteision cymryd rhan mewn gweithgareddau o'r fath ac yn adeiladu eu hyder a'u gallu i weithio fel rhan o dîm. Mae'r uned hefyd yn ymchwilio i'r prosiectau ieuentid a chymunedol lleol a chenedlaethol, y mae llawer ohonynt yn gysylltiedig â sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus.

Mae hon yn uned ymarferol a fydd yn annog dysgwyr i gymryd rhan mewn gweithgareddau awyr agored, yn unigol ac mewn timau, a bydd yn darparu elfennau o her a mwynhad. Mae'n cynnig y cyfle i siaradwyr gwadd ymweld â'r ganolfan ac i ddysgwyr ymweld â rhai o'r sefydliadau niferus sy'n darparu gweithgareddau antur awyr agored.

Ar gyfer yr uned hon, rhaid i ddysgwyr gymryd rhan mewn o leiaf ddau weithgaredd anturus awyr agored wedi'u goruchwylio gan bersonél cymwys, ac yna adolygu eu cyfranogiad gan nodi'r manteision personol a gafwyd a'r sgiliau a'r technegau a ddysgwyd neu a ddatblygwyd.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod am sefydliadau sy'n darparu gweithgareddau antur
- 2 Gwybod y ffactorau sy'n ymwneud â gweithgareddau antur awyr agored
- 3 Gallu cymryd rhan mewn gweithgareddau anturus awyr agored
- 4 Gallu adolygu'r gweithgareddau anturus.

Cynnwys yr uned

1 Gwybod am sefydliadau sy'n darparu gweithgareddau antur

Gweithgareddau anturus: e.e. cerdded bryniau; mynydda; cyfeiriannu; dringo creigiau; abseilio; ogofa; gwerysyla; canwîo; caiacio; rafftio dŵr gwyn; hwylio; hwylyfyrddio; beicio mynydd; beicio oddi ar y ffordd; merlota; sgïo; preswyl

Sefydliadau sy'n darparu gweithgareddau antur: AALA, Asiantaeth Cefn Gwlad, cyrff llywodraethu; y fyddin, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol; busnesau preifat

Prosiectau sy'n defnyddio gweithgareddau anturus: e.e.; Ymddiriedolaeth Tywysog Cymru; Gwobr Dug Caeredin; grwpiau cadetiaid; sefydliadau gwirfoddol; clybiau ieuenctid; cymdeithasau sgowtiaid a geidiau; prosiectau cymunedol; cyrsiau Look at Life; YMCA; YHA

2 Gwybod y ffactorau sy'n ymwneud â gweithgareddau antur awyr agored

Manteision: e.e. datblygu sgiliau; hunan hyder; gwaith tîm; ffitrwydd; mwynhad; ymdeimlad o gyflawni; manteision i'r sefydliad; manteision i'r gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai; manteision i grwpiau unigol

Ffactorau amgylcheddol: e.e. erydiad; llygredd; cod cefn gwlad; Deddf CROW 2000; hawliau tramwy

Ffactor diogelwch: e.e. iechyd a diogelwch; asesiadau risg; cymorth cyntaf; cymwysterau'r staff; dillad cywir; gweithio gyda phlant gan gynnwys diogelwch plant, gwiriad SCT

3 Gallu cymryd rhan mewn gweithgareddau anturus awyr agored

Cyfrifoldebau: e.e. ffurflenni caniatâd; yswiriant; cymwysterau'r staff; cynllun wrth gefn mewn tywydd garw; cyfleoedd preswyl; cyfarpar grŵp; cyfarpar personol; maeth a diod; cludiant a theithio; gallu unigolion; ymddygiad; moeseg, cyllid, teithiau ac ymweliadau, staffio, diogelwch safleoedd, amddiffyn plant, cadw cofnodion

Adolygu: yn benodol; yn fesuradwy; yn bosib ei gyflawni; yn realistig; o fewn terfyn amser (targedau CAMPUS); cryfderau; meysydd i'w gwella; mwyaf heriol; gweithgareddau newydd

4 **Gallu adolygu'r gweithgareddau anturus**

Cyfranogiad y gwasanaethau cyhoeddus: diben; mathau o brosiectau, gan gynnwys cymorth i bobl anabl, pobl dan anfantais, yr henoed, troseddwr ifanc, plant absennol o'r ysgol; cynnwys gwasanaeth cyhoeddus; rolau ymgynghorol; lleihau troseddu; siaradwyr; elusen; manteision i'r gwasanaethau cyhoeddus

Prosiectau gwasanaeth cyhoeddus: prosiectau ieuenctid i roi cyfleoedd i bobl ifanc gymryd rhan mewn gweithgareddau anturus; datblygu sgiliau a galluoedd personol; sut y defnyddir gweithgareddau anturus i ddatblygu sgiliau; prosiectau cymunedol i roi cyfleoedd i gyfranogwyr o bob oed gymryd rhan mewn gweithgareddau e.e. teithiau cerdded, gweithgareddau awyr agored i'r anabl, athletau, ogofa

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 disgrifio'r gwahanol fathau o weithgareddau anturus [YA2, MC3, GT1, GT2]	T1 dadansoddi gwahanol sefydliadau a phrosiectau sy'n darparu gweithgareddau anturus	
LI2 disgrifio ffactorau sy'n gysylltiedig â gweithgareddau anturus [YA2, YA3, MC1, MC2, GT1, GT2]	T2 esbonio ffactorau, yn enwedig rhai diogelwch, sy'n gysylltiedig â gweithgareddau anturus	Rh1 gwerthuso manteision sy'n gysylltiedig â gweithgareddau anturus awyr agored
LI3 cymryd rhan mewn gweithgareddau anturus awyr agored [GT1, GT4, GT5]	T3 esbonio cyfrifoldebau cyfranogwyr yn ystod gweithgareddau anturus	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 adolygu'r gweithgareddau awyr agored a gynhelir [DM1, DM2, DM3, DM4, DM5, DM6]	T4 dadansoddi perfformiad y tîm o'r gweithgareddau awyr agored	Rh 2 gwerthuso eu perfformiad eu hunain a pherfformiad y tîm a nodi argymhellion.
LI5 adolygu prif adolygu cyfranogiad gwasanaethau cyhoeddus mewn gweithgareddau anturus. [YA2, YA4, DM1]	T5 esbonio prosiectau gwasanaethau cyhoeddus sy'n defnyddio gweithgareddau anturus.	

SDMP: Mae'r crynodeb hwn yn cyfeirnoddi, lle y bo'n berthnasol, yn y bachau petryal, elfennau'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol yn y meini prawf llwyddo. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 9: Chwaraeon a Hamdden yn y Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	J/600/5360
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddysgu am bwysigrwydd chwaraeon a hamdden yn y gwasanaethau cyhoeddus. Bydd y dysgwyr yn dysgu am y paratoi, y cynllunio a'r cyfranogiad angenrheidiol i weithgareddau chwaraeon a hamdden, gan gynnwys materion diogelwch.

Cyflwyniad i'r uned

Mae rhan gyntaf yr uned hon yn archwilio pwysigrwydd gweithgareddau chwaraeon a hamdden i unigolion ac i wasanaethau cyhoeddus. Mae paratoi a chynllunio effeithiol yn elfennau hanfodol i gael y gorau o'r gweithgareddau a'r ystyriaethau diogelwch y mae'n rhaid eu nodi.

Mae'r uned hefyd yn gofyn am gyfranogiad gweithredol gan bawb i gynnwys pob agwedd ar yr uned. Bydd rhaid i ddysgwyr gymryd rhan yn rheolaidd mewn gweithgaredd chwaraeon neu hamdden i gwblhau'r uned. Bydd hyn yn galluogi dysgwyr i ddeall materion diogelwch, cynllunio a pharatoi yn llawn, ac i werthfawrogi manteision personol cymryd rhan.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod pwysigrwydd chwaraeon a hamdden i'r gwasanaethau cyhoeddus
- 2 Deall y materion diogelwch i'w hystyried wrth drefnu gweithgareddau chwaraeon a hamdden
- 3 Gallu cynllunio gweithgaredd chwaraeon a ddefnyddir yn y gwasanaethau cyhoeddus
- 4 Gallu cymryd rhan yn rheolaidd mewn gweithgareddau chwaraeon a hamdden gwasanaethau cyhoeddus.

Cynnwys yr uned

1 Gwybod pwysigrwydd chwaraeon a hamdden i'r gwasanaethau cyhoeddus

Chwaraeon a gemau tîm: e.e. pêl-droed, pêl-rwyd, pêl-fasged, hoci, rygbi, criced; chwaraeon unigol e.e. rhedeg traws gwlad, dringo, sgïo, tenis, badminton, hwylio

Adloniant: e.e. sinema, theatr, hobiau, cerddoriaeth, y celfyddydau; pwysigrwydd; iechyd, ffitrwydd a lles; hunan-barch, datblygiad personol, lleddfu straen; manteision tymor byr e.e. cynyddu cyfradd curiad y galon, cynyddu gallu'r ysgyfaint; manteision tymor hir e.e. calon ac ysgyfaint cryfach, cyhyrau

Pwysigrwydd i'r gwasanaethau cyhoeddus: cynhyrchedd gwell; teyrngarwch staff gwell; absenoldeb staff yn lleihau; gweithlu iachach; ysbryd y tîm

Gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai'n defnyddio chwaraeon a hamdden: y Lluoedd Arfog; yr heddlu; gwasanaeth tân; y gwasanaeth carchardai

Gwasanaethau cyhoeddus heb lifrai: aelodaeth campfa gymorthdaledig; campfeydd yn y gweithle; aelodaeth clybiau chwaraeon

2 Deall y materion diogelwch i'w hystyried wrth drefnu gweithgareddau chwaraeon a hamdden

Diogelwch: iechyd a diogelwch; dillad priodol ac amddiffynnol e.e. padiau crimog, amddiffynwyr deintgig, menig, padiau, helmedau; arwynebau; asesiadau risg i offer a chyfleusterau; cymorth cyntaf e.e. pecyn, swyddog cymorth cyntaf, gweithdrefnau, cyfarpar, amgylchedd, staff

Cyfrifoldeb gwahanol bobl: dyletswydd e.e. trefnwyr, dyletswydd gofal, gwiriadau SCT, gwybod gweithdrefnau, cymorth cyntaf; y cyfranogwyr; dillad cywir; iechyd da; gofal rhesymol o'u hunain; heb gael eu hanafu

3 Gallu cynllunio gweithgaredd chwaraeon a ddefnyddir yn y gwasanaethau cyhoeddus

Cynllunio: yswiriant; timau; cyfarpar; cost; trafndiaeth; cyfleuster; staffio; asesu risgiau; cynllun y sesiwn; sylw staff; addysg/gwybodaeth/lleoliad; lluniaeth; cyflenwadau brys e.e. pecyn cymorth cyntaf, cyfathrebu (ffonau)

4 **Gallu cymryd rhan yn rheolaidd mewn gweithgareddau chwaraeon a hamdden gwasanaethau cyhoeddus**

Lleoliadau: clybiau chwaraeon; canolfannau gweithgareddau; canolfannau ffitrwydd

Manteision: iach yn gorfforol; iach yn feddyliol; pasio profion ffitrwydd; cyfathrebwr da; chwaraewr tîm; gwella ffitrwydd

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 nodi gwahanol weithgareddau chwaraeon a hamdden a ddefnyddir gan y gwasanaethau cyhoeddus [YA1, YA2, YA3, MC2, GT1]		
LI2 disgrifio pwysigrwydd gweithgareddau chwaraeon a hamdden i'r gwasanaethau cyhoeddus		
LI3 esbonio'r materion diogelwch wrth drefnu gweithgareddau chwaraeon neu hamdden [YA2, YA4, MC1, MC2]		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 nodi cyfrifoldebau'r bobl wahanol sy'n rhan o weithgareddau chwaraeon a hamdden [YA2, YA4, MC1]		
LI5 cynllunio gweithgaredd chwaraeon neu hamdden [HR3, HR4, GT2]	T1 arwain gweithgaredd chwaraeon neu hamdden	Rh1 gwerthuso eich gweithgaredd chwaraeon neu hamdden.
LI6 cymryd rhan yn gyson mewn gweithgareddau chwaraeon a hamdden mewn lleoliadau gwahanol [HR5, HR6, HR7, GT3, GT4, DM2, DM3]	T2 adolygu eich rhan mewn gweithgareddau chwaraeon a hamdden mewn lleoliadau gwahanol.	
LI7 adrodd manteision personol cymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon a hamdden yn rheolaidd. [MC1, MC2, DM1]		

SDMP: Mae'r crynodeb hwn yn cyfeirnod, lle y bo'n berthnasol, yn y cromfachau sgwâr, elfennau'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n annatod yn asesu'r uned hon Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol	DM – dysgwyr myfyriol	HR – hunanreolwyr
	MC – meddylwyr creadigol	GT – gweithwyr tîm	CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 10: Llywio Tir gyda Map a Chwmpawd

Cod yr uned:	L/600/5361
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw caniatáu i ddysgwyr ddysgu am lywio tir gyda map, chwmpawd a cherdyn llwybr, ac i ddangos y sgiliau ymarferol hyn mewn ffordd ddiogel.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'r gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai yn aml yn defnyddio'r awyr agored, felly mae'r gallu i ddarllen mapiau a'u defnyddio gyda chwmpawd yn hanfodol. Bydd gofyn i ddysgwyr gynllunio a dilyn llwybr sy'n effeithio leiaf ar gefn gwlad. Yn ogystal, byddant yn ymchwilio ystyriaethau eraill, megis deddfau mynediad, y cod cefn gwlad a materion diogelwch.

Dylid rhoi'r cyfle i ddysgwyr ymarfer eu sgiliau a chael golwg ar yr hyfforddiant a wneir gan y gwasanaethau cyhoeddus mewn lifrai. Bydd y sgiliau hyn, ac eraill megis cyfathrebu, arweinyddiaeth, disgyblaeth ac ymddiriedaeth, yn hollbwysig i unrhyw un sy'n dymuno dilyn gyrfa mewn chwilio ac achub neu feysydd cyflogaeth tebyg.

Ar ôl cwblhau'r uned, dylai'r dysgwyr allu cynllunio llwybr ar gerdyn llwybr, adnabod symbolau map confensiynol, defnyddio chwmpawd, nodi sylwadau ar faterion amgylcheddol a dilyn y llwybr yn ddiogel. Ar ôl cwblhau'r uned hon, cynghorir astudio *Uned 14: Sgiliau Alldaith* er mwyn defnyddio'r sgiliau a ddysgwyd mewn lleoedd eraill yn yr awyr agored.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod sut i ddarllen map yn gywir
- 2 Gwybod sut i ddefnyddio cwmpawd
- 3 Gallu datblygu sgiliau cynllunio llwybr
- 4 Gallu dilyn llwybr.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod sut i ddarllen map yn gywir

Sgiliau darllen map: mapiau Arolwg Ordnans; arwyddion confensiynol; cyfuchliniau; cyfeiriadau grid; map cyfeiriannu i dir; cysylltu tir â map; deall graddfa; cyfrifo amser a phellter; defnyddio map i gynllunio llwybr

2 Gwybod sut i ddefnyddio cwmpawd

Defnyddio cwmpawd: pwyntiau cwmpawd; nodweddion; defnydd a gofal; cyfeiriannu o fap; cyfeiriannau magnetig ac amrywiaeth; y gwahaniaeth rhwng milfedau a graddau; cyfeiriad heb gwmpawd; defnyddio gyda'r nos a chyda golau prin; dod o hyd i gyfeiriad heb gwmpawd

3 Gallu datblygu sgiliau cynllunio llwybr

Cerdyn llwybr: manylion; grŵp; diwrnod; dyddiad; amseroedd; coesau; cyfeiriadau grid; uchder; pellter; manau gorffwys; amseru; sylwebaeth; ystyried gallu grŵp; gwybodaeth am y tywydd; llwybrau dianc; effeithiau graddiant; mathau o dir

4 Gallu dilyn llwybr

Teithio llwybr: materion diogelwch; ffurflenni caniatâd; asesiadau risg; cyfarpar; dillad ac esgidiau; pecyn cario; ymdopi gyda chynnydd y grŵp; gwaith tîm; cyfathrebu; arwain rhan o'r llwybr; gwneud penderfyniadau; datrys problemau; llywio'n gywir

Materion amgylcheddol: cyfreithiau mynediad, Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy (CROW) 2000; cod cefn gwlad; llwybr â'r effaith leiaf ar yr amgylchedd

Adolygu: cryfderau eu hunain a'r grŵp; meysydd i'w gwella; argymhellion ar gyfer cynllunio llwybrau yn y dyfodol

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 disgrifio'r arwyddion confensiynol ar fap	T1 esbonio cyfeiriadau grid ar fapiau	
LI2 disgrifio prif nodweddion chwmpawd [YA]	T2 arddangos sut i gael cyfeiriannau o gwmpawd	Rh1 gwerthuso'r defnydd o fap a chwmpawd
LI3 cynhyrchu cerdyn llwybr ar gyfer llwybr arfaethedig [GT]		
LI4 nodi materion amgylcheddol		
LI5 cyflawni llwybr arfaethedig drwy ddefnyddio map a chwmpawd gyda cherdyn llwybr. [CE, DM]	T3 gwerthuso cynllunio'r llwybr gyda'r cerdyn llwybr.	Rh2 darparu argymhellion.

SDMP: Mae'r crynodeb hwn yn cyfeirnod, lle y bo'n berthnasol, yn y cromfachau sgwâr, elfennau'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n annatod yn asesu'r uned hon. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 11: Y Gyfraith a'i Heffaith ar Unigolion yn y Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	R/600/5362
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned yw rhoi cyflwyniad i ddysgwyr o hanes y system gyfreithiol yn Lloegr. Mae'r uned hefyd yn galluogi dysgwyr i gael gwybodaeth a dealltwriaeth o sut esblygodd y gyfraith o'r gyfraith gyffredin hynafol i'r system heddiw, a sut mae'r system farnwrol bresennol yn gweithio mewn gwirionedd.

Cyflwyniad i'r uned

Pa wasanaeth cyhoeddus bynnag y bydd dysgwyr yn ymuno ag ef, fel pob dinesydd yn y DU, byddant yn atebol i reolau a chonfensiynau system gyfreithiol Lloegr. Mae'r holl wasanaethau cyhoeddus yn bodoli oherwydd ddeddfwriaeth y DU, ac mae'r senedd yn parhau i reoli'r ffyrdd y maent yn gweithredu.

Bydd rhan gyntaf yr uned hon yn galluogi dysgwyr i gael dealltwriaeth o darddiad cyfraith gwlad, o arferion a normau cymunedau cynnar dros y canrifoedd diwethaf a'r ffordd y mae'r rhain wedi cael eu hategu gan ddeddfau seneddol i roi diffiniadau manwl a chanllawiau ar y math o gosb. Gwnaeth cyflwyno'r statud beri'r broblem ychwanegol o ddehongliad y geiriau, gan arwain at ddefnyddio achosion a nodwyd ac achosion a benderfynwyd mewn llysoedd i helpu'r broses benderfynu.

Bydd dysgwyr yn dilyn y broses gyfreithiol droseddol o'r troseddau a gyflawnir, sy'n arwain at arestio person a ddrwgdybir, i'r achos llys, ac i ddiwedd yr achos, euogfarnu a dedfrydu dilynol.

Bydd ail ran yr uned yn galluogi dysgwyr i ymchwilio i categorïau troseddau – fel y'i diffinnir gan Ddeddf Troseddu Cyfundrefnol Difrifol a'r Heddlu 2005 (SOPAC). Byddant yn dysgu am y pwerau arestio sydd ar gael i'r heddlu i ddal person a ddrwgdybir, yr hawliau cyfreithiol ar gael i'r person hwnnw pan fydd yn y ddalfa, hyd at eu hymddangosiad yn y llys yn y pen draw, a hawliau dioddefwyr a thystion a fydd yn gorfod rhoi tystiolaeth mewn unrhyw achos dilynol. Yn rhan olaf yr uned hon, bydd dysgwyr yn archwilio'r system farnwrol, gyda chyflwyniad i'r partïon sy'n gysylltiedig ag achosion troseddol – Twrnai Cyffredinol, Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus, categorïau achosion a'r gwahanol fathau o lysoedd – Llys y Goron, Llys Ynadon, Llysoedd Ieuencid a Llys Apêl.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall tarddiad cyfraith gyffredin a sut mae cyfraith droseddol wedi esblygu
- 2 Gwybod y codau ymarfer a nodwyd gan Ddeddf Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 a diwygiadau dilynol sy'n berthnasol i hawliau troseddwr trwy gydol y broses farnwrol
- 3 Gwybod y pwerau a roir a'r pwyntiau i brofi i gefnogi erlyniad llwyddiannus
- 4 Deall rôl yr erlyniad, yr amddiffyniad a'r llysoedd.

Cynnwys yr uned

---

1 Deall tarddiad cyfraith gyffredin a sut mae cyfraith droseddol wedi esblygu

Cyfraith gwlad: arferion cymunedau cynnar a ddatblygodd dros y blynyddoedd; safonau ymddygiad, gan gynnwys dylanwadau crefyddol; sut y datblygodd diffiniadau o droseddau a dderbynnir dros amser; sut datblygodd y system gyfreithiol yng Nghymru a Lloegr o gyfraith gwlad i ddeddfwriaeth heddiw; effeithiau troseddu ar gymunedau ac unigolion; effaith y cyfryngau ar ddatblygiad cyfraith droseddol;

Deddfwriaeth: statudau a grëwyd gan ddeddfau seneddol i ategu cyfraith gwlad; diffiniadau o droseddau; cyfarwyddiadau ynghylch sut y dylid rhoi achosion ar brawf yn y llys; cynsail

Penderfyniadau ac apeliadau: sut mae’r llysoedd yn penderfynu ar achosion; sut y gellir apelio yn erbyn penderfyniadau’r llysoedd; dehongliad cyfreithiol

2 Gwybod y codau ymarfer a nodwyd gan Ddeddf Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 a diwygiadau dilynol sy'n berthnasol i hawliau troseddwr trwy gydol y broses farnwrol

Pwerau'r heddlu: pwerau heddlu i stopio, chwilio ac arestio; adnabod person a ddrwgdybir; cofnodi disgrifiad cyntaf; gweithdrefnau adnabod; amheuaeth resymol bod trosedd ddiadwy wedi'i chyflawni

Rhybuddio: adeg arestio; cyn cychwyn cyfweliad; recordio tâp neu fideo; arestio am droseddau pellach a chyn cyhuddo

Hawliau’r sawl a ddrwgdybir: sail arestio; hawliau carcharor drwy gydol cyfnod yn y ddalfa, gan gynnwys amseroedd cadw, lles, bwyd a diod, cyfweliadau, mynediad i gyfreithiwr a/neu oedolyn priodol, hawl i alwadau ffôn, llythyrau, ymwelwyr

Mechnïaeth: mechnïaeth amodol neu ddiamod; rhyddhau ar fechnïaeth i ymddangos yn y llys; rhesymau dros wrthod mechnïaeth; amodau mechnïaeth

3 **Gwybod y pwerau a roir a'r pwyntiau i brofi i gefnogi erlyniad llwyddiannus**

Pwyntiau i'w profi: sut mae'r heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) yn cadarnhau bod trosedd wedi'i chyflawni; tystiolaeth ac elfennau i'w cynnwys yn y datganiadau tystion; yr angen i brofi tu hwnt i bob amheuaeth resymol bod trosedd wedi'i chyflawni

Adeiladu achos: casglu tystiolaeth; datganiadau a pharatoi ffeil; datgelu; cyhuddo cysgodol; dylanwad canllawiau CPS

Mathau o droseddau: troseddau diannod; troseddau neillffordd; troseddau ditiadwy

Y math o achos llys: gwrandawriad cychwynnol gerbron ynadon; clywed troseddau ynadol yn y llys ynadon; clywed troseddau ditiadwy yn llys y goron; ymrwymiad i lys y goron; hawl diffynnydd i dreial gan reithgor

Cod Erlynyddion y Goron: meini prawf i erlyn gan gynnwys budd y cyhoedd a'r prawf tystiolaethol

Dedfrydau'r llysoedd: pwerau'r llysoedd i osod dedfrydau a gorchmynion gan gynnwys y ddalfa, dirwyon, gollyngiadau, gorchmyn ymddygiad gwrthgymdeithasol; torri amodau a osodwyd gan y llysoedd

4 **Deall rôl yr erlyniad, yr amddiffyniad a'r llysoedd**

Gwasanaeth Erlyn y Goron: annibynnol o'r heddlu; penderfynu ar y cyhuddiadau i'w dwyn; penderfynu a ddylai achosion gael eu herlyn a pham; erlyn yr achos yn y llys

Amddiffyniad: cynrychioli'r diffynnydd cyn y gwrandawriad llys ac yn ystod y gwrandawriad; datgelu ac ymgynghori cyn y cyfweliad; mynediad i gofnodion y ddalfa; cyfweliadau; cynrychioliad i'r Llys

Y Llysoedd: y math o achos llys; gwrandawriadau cyhoeddus a chau; rôl y barnwr a'r rheithgor; rôl ynadon a chynghorwyr cyfreithiol llysoedd ynadon; swyddogaeth Llysoedd Apêl

Tystion: cymhwysedd a grym, gwŷr, gwragedd a phlant; mesurau ar gyfer tystion agored i niwed ac ofnus; cynlluniau cefnogi tystion

Rhoi tystiolaeth: llwon a chadarnhau; holi yn y llys; croesholi, ailholi

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 trafod sut yr esblygodd cyfraith gyffredin o normau ac arferion cymunedol i ddeddfwriaeth gyfredol [CE]		
LI2 esbonio sut y gall achosion a benderfynwyd ac achosion a nodwyd roi cyfeiriad i achosion cyfredol sy'n cael eu rhoi ar brawf yn y llys [MC, DM, CE]		
LI3 nodi pwerau sydd ar gael i'r heddlu fynd i'r afael â phobl a ddrwgdybir [CE]	T1 dadansoddi'r pwerau sydd ar gael i fynd i'r afael â pherson a ddrwgdybir	Rh1 cyfiawnhau defnyddio pwerau'r heddlu wrth fynd i'r afael â phobl a ddrwgdybir.

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 dewis darn o ddeddfwriaeth i nodi'r pwyntiau i brofi tu hwnt i bob amheuaeth resymol [YA, MC, HR]		
LI5 disgrifio'r hawliau sydd gan berson a gedwir yn y ddalfa cyn ac ar ôl cyhuddo [YA, DM]	T2 esbonio pryd gellir gwrthod mechnïaeth ar ôl cyhuddo i droseddwyr sy'n oedolion a rhai iau	
LI6 esbonio'r broses ddatgelu [HR, CE]		
LI7 esbonio rôl Gwasanaeth Erlyn y Goron, yr amddiffyniad a'r llysoedd. [YA, DM, CE]	T3 dadansoddi rôl tystion a'u rôl wrth gyflwyno dystiolaeth yn y llys.	

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol	DM – dysgwyr myfyriol	HR – hunanreolwyr
	MC – meddylwyr creadigol	GT – gweithwyr tîm	CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 12:

Trosedd a'i Effeithiau ar Gymdeithas

Cod yr uned:	D/600/5364
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod cyffredinol yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddatblygu dealltwriaeth o effaith troseddu ar gymdeithas, cymunedau ac unigolion. Bydd hyn yn cynnwys deall pwy yw dioddefwyr troseddau, sut yr adroddir ac y cofnodir troseddau, a rheoli trosedd yn effeithiol. Cyflwynir dysgwyr i'r dulliau a ddefnyddir i reoli trosedd, gan gynnwys y mesurau i atal troseddau a lleihau pryderon y cyhoedd. Byddant hefyd yn ystyried ffyrdd o reoli troseddwr ac yn ystyried opsiynau sydd ar gael i gosbi.

Cyflwyniad i'r uned

Mae nifer mawr o wasanaethau cyhoeddus yn chwarae rhan hanfodol yn y ffordd y mae cymdeithas yn mynd i'r afael â throsedd, yn ogystal â sut y mae trosedd yn effeithio ar gymdeithas. Mae gwasanaethau cyhoeddus fel yr heddlu, y gwasanaeth prawf a'r gwasanaeth carchardai, yn gweithio'n uniongyrchol â throseddau, troseddwr a'r gymdeithas gyfan. Bydd rhan gyntaf yr uned hon yn caniatáu i ddysgwyr ddod i ddeall effeithiau trosedd ar y dioddefwr a'r gymdeithas, gan gynnwys ansawdd eu bywyd, datblygu 'ofn trosedd' a'r goblygiadau ariannol i'r gymdeithas. Er mwyn helpu i ddatrys problemau, gofynnir bod y dysgwyr yn nodi darparwyr gwasanaeth sy'n cynnig cefnogaeth, cyngor atal troseddu a chysur i dioddefwyr troseddau, a fydd yn cynnwys strategaethau lleihau troseddau, partneriaethau amlasiantaeth, lleihau ofn trosedd, a'u helpu i ddatblygu ymwybyddiaeth o welliant cymunedol.

Mae ail ran yr uned hon yn archwilio systemau adrodd a chofnodi troseddau a ddefnyddir gan yr heddlu a'r canllawiau a nodir yn y safonau adrodd am droseddau cenedlaethol presennol. Cyflwynir dysgwyr i'r ffyrdd y mae'r heddlu lleol yn mynd i'r afael â thueddiadau troseddu gan ddefnyddio ymagwedd datrys problemau, sy'n cynnwys y Model Cudd-wybodaeth Cenedlaethol, yn ogystal ag ymchwilio i dechnegau ymchwilio i droseddau a'u canfod.

Yn rhan olaf yr uned hon, bydd dysgwyr yn archwilio'r system farnwrol ac yn nodi'r opsiynau sydd ar gael i brosesu a rheoli troseddwyd – er enghraifft, rhybuddion terfynol a cheryddon, rhybuddion, rhybuddion cosb benodedig, erlyniad – gan esbonio'r canlyniad dilynol.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall effaith ymddygiad troseddol
- 2 Gallu ymchwilio i fenter lleihau troseddau lleol
- 3 Deall y dulliau a ddefnyddir i adrodd a chofnodi troseddau
- 4 Gwybod pa opsiynau sydd ar gael i reoli troseddwyd yn effeithiol.

Cynnwys yr uned

---

1 Deall effaith ymddygiad troseddol

Dioddefwyr trosedd: busnesau; cymunedau; grwpiau lleiafrifol; unigolion

Gwasanaethau cyhoeddus sy'n cefnogi dioddefwyr: asiantaethau a gwasanaethau cyhoeddus sy'n cynnig cefnogaeth ac atebion e.e. yr heddlu, y gwasanaeth prawf, y gwasanaeth carchardai, grwpiau cymorth i ddioddefwyr, llochesau ar gyfer teuluoedd wedi'u cam-drin, Help the Aged, Survive, Rape Crisis

Effaith a chost troseddau: ymddygiad gwrthgymdeithasol e.e. meddwdod, difrod, graffiti; trais yn erbyn y cyhoedd; goblygiadau ariannol trosedd ar yr awdurdod lleol, y gwasanaeth iechyd a gwasanaeth yr heddlu; gwaith aml-asiantaeth; effaith seicolegol ar y gymuned; effaith ar yr asiantaethau sy'n cefnogi dioddefwyr troseddau

2 Gallu ymchwilio i gynllun lleihau troseddau lleol

Cynlluniau lleihau troseddu: cynlluniau diogelwch cymunedol e.e. er mwyn lleihau troseddau hiliol, defnyddio gorchmynion ymddygiad gwrthgymdeithasol (ASBOs); trosolwg o Ddeddf Trosedd ac Anhrefn 1998 – yr adran sy'n cynnwys y rhwymedigaethau a osodir ar asiantaethau statudol i weithio mewn partneriaethau

Cymunedau mwy diogel a phartneriaethau aml-asiantaeth: sut mae asiantaethau'n gweithio gyda'i gilydd – gorchmynion ymddygiad gwrthgymdeithasol; defnyddio a gweithredu cyrffw; Gwarchod y Gymdogaeth

Mentrau atal troseddau: e.e. diogel drwy ddyluniad; swyddogion cyswllt ac ymgynghorwyr pensaernïol; cynllunio tref; cost gymdeithasol; Adnewyddu Cymdogaethau; Gwarchod y Gymdogaeth; swyddogion cyswllt cymunedol yr heddlu; cynllun 'Prison? Me! No Way!', gweithredu ar 'Tackling Knives'

3 Deall y dulliau a ddefnyddir i adrodd a chofnodi troseddau

Safonau adrodd am droseddau cenedlaethol: hyrwyddo mwy o gysondeb rhwng heddluoedd, ymagwedd sy'n canolbwyntio ar ddioddefwyr at adrodd am droseddau; adroddiadau am droseddau gan ddioddefwyr, tystion, trydydd parti; troseddau a gofnodir ar sail cydbwyso tebygolrwydd, amgylchiadau sy'n gyfystyr â throsedd fel y'i diffinnir gan y gyfraith, unrhyw dystiolaeth i'r gwrthwyneb

Y broses cofnodi troseddau: system hawdd ei defnyddio y gellir ei harchwilio; unedau rheoli troseddau; dosbarthu troseddau; hyfforddiant llawn i staff â'r dasg o gofnodi troseddau e.e. sgiliau gofal cwsmer, sgiliau ymchwilio, gwybodaeth cymorth i ddiodefwr

Model Cudd-wybodaeth Cenedlaethol: plismona ar sail cudd-wybodaeth – arferion plismona; nodi tueddiadau trosedd neu feysydd sy'n achosi problemau; targedu troseddwr – Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000; cyfarfodydd pennu tasgau a chydlynu er mwyn nodi manau troseddu

Ymchwiliad lleoliad trosedd: gwyddoniaeth fforensig; DNA; cymryd olion bysedd; dull gweithredu; rôl y DPC

4 **Gwybod pa opsiynau sydd ar gael i reoli troseddwr yn effeithiol**

Rheoli troseddwr: Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwr (NOMS); Gwasanaeth Iechyd Meddwl

Gwasanaeth Eryl y Goron: diddordeb cyhoeddus; cyhuddo cysgodol

Cyfiawnder Ieuencid: Tîm Troseddau Ieuencid – chwaraewr allweddol, cynlluniau gweithredu dargyfeiriol, ceryddon a rhybuddion terfynol, gorchmynion magu plant; Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid; Llys Ieuencid a Sefydliadau Troseddwr Ifanc

Datrysiadau sancsiynu: rybuddion; hysbysiadau cosb benodedig

System y llysoedd: Llys Sirol; Llys Ynadon; tribiwnlysoedd; Llys y Goron; y Llys Apêl; Tŷ'r Arglwyddi; Llysoedd Ewropeaidd

Cosbau a dedfrydu: rhwymo, rhyddhad amodol, dedfrydau cymunedol; tagio; dedfrydau carchar; dirwyon

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 esbonio rôl gwasanaethau cyhoeddus wrth gynorthwyo a chefnogi dioddefwyr troseddau [CE1]		
LI2 disgrifio effaith trosedd ar gymdeithas [YA1]		
LI3 ymchwilio cynllun lleihau troseddau lleol [MC3]	T1 dadansoddi cynllun lleihau troseddau lleol	Rh1 gwerthuso cynllun lleihau troseddau lleol gan ddangos sut mae wedi cyrraedd grwpiau perthnasol yn y gymuned ac wedi lleihau ofn trosedd

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 nodi'r broses i adrodd a chofnodi troseddau [YA3]	T2 disgrifio sut mae'r Safonau Cofnodi Troseddau Cenedlaethol wedi effeithio'n genedlaethol ar wasanaeth yr heddlu a'r effaith ar ystadegau troseddau	Rh2 gwerthuso effaith cofnodi troseddau cenedlaethol ar leihau troseddau.
LI5 disgrifio rôl yr Uned Ymchwilio Safle Trosedd [MC6]	T3 esbonio sut gellir cysylltu safleoedd trosedd a phroffilio troseddwyr.	
LI6 esbonio sut mae'r Model Cudd-wybodaeth Cenedlaethol a phlismaona a arweinir gan gudd-wybodaeth wedi arwain at strategaethau plismaona newydd [CE4]		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI7 disgrifio'r gwahanol ffyrdd y mae'r system gyfreithiol yn rheoli troseddwy. [MC1]		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 13: Ymwybyddiaeth Gymunedol a Diwylliannol

Cod yr uned:	H/600/5365
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Mae'r uned hon yn rhoi cyfle i ddysgwyr ddatblygu dealltwriaeth o beth yw cymuned a sut y mae'n gweithredu yn ystod bywyd bob dydd, gan ystyried gwahanol ddiwylliannau. Bydd dysgwyr yn gwybod manteision cymuned gref ac yn deall perthnasedd amrywiaeth ddiwylliannol yn ogystal ag ymchwilio i'r problemau y gall cymuned eu hwynebu, boed yn lleol neu'n genedlaethol.

Cyflwyniad i'r uned

Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall y cysyniadau o ymwybyddiaeth gymunedol a diwylliannol, gan gynnwys materion cymuned genedlaethol a lleol. Bydd dysgwyr yn archwilio popeth sy'n gwneud cymuned – ei diwylliant, ei heffaith ar ein bywyd bob dydd, a'r ffyrdd y mae'r gymuned leol a chenedlaethol yn cyfrannu at ein dealltwriaeth a'n hymwybyddiaeth. Caiff costau a manteision bywyd y gymuned eu harchwilio, gan gynnwys darparu cyfleusterau a gwasanaethau cyhoeddus yn lleol ac yn genedlaethol i gefnogi bywyd cymunedol. Mae costau a manteision byw mewn cymuned yn aml yn cael eu hanwybyddu. Bydd dysgwyr yn gallu ymchwilio i fyw mewn cymuned i bob grŵp oedran i ategu eu dealltwriaeth.

Er mwyn sicrhau bod anghenion cymunedau gwahanol yn cael eu diwallu, rhaid i wasanaethau cyhoeddus gael dealltwriaeth glir o'u cymuned leol a'r amrywiaeth diwylliannol allai eu hwynebu. Bydd dysgwyr yn ystyried sut mae'r gwasanaethau wedi addasu'r ffordd y maent yn darparu gwasanaethau er mwyn parchu gwahaniaethau diwylliannol.

Bellach, mae amrywiaeth yn y gymuned yn cyfrannu'n sylweddol at y ffordd rydym yn byw ein bywydau. Ni ellir gorbwysleisio ei phwysigrwydd. Bydd dysgwyr yn ymchwilio i amrywiaeth leol a chenedlaethol a'i heffaith ar wasanaethau cyhoeddus. Bydd hyn yn cynnwys meysydd fel ethnigrwydd, crefydd, cyfoethogi, tueddiadau a ffyrdd o fyw a diwylliannau rhithiol. Archwilir y manteision hefyd, gan gynnwys agweddau cadarnhaol a negyddol o amrywiaeth ddiwylliannol.

Ystyrir problemau cymdeithasol a diwylliannol o safbwyntiau lleol a chenedlaethol. Ar ôl ymchwilio i amrywiaeth, bydd dysgwyr yn naturiol yn datblygu ystod eang o wybodaeth a fydd yn eu helpu i sylweddoli bod problemau cymdeithasol a phroblemau diwylliannol ar draws y gymuned leol a chenedlaethol, a bod y gwasanaethau cyhoeddus yn aml yn gorfod mynd i'r afael â'r problemau hyn. Efallai y bydd rhai o'r problemau yn bodoli yn y gwasanaethau eu hunain, a dylid annog dysgwyr i gydnabod hyn. Mae'r uned hon yn rhoi cyfle iddynt edrych ar broblemau gwahanol mewn mwy o ddyfnder ac i adolygu ymateb y gwasanaethau cyhoeddus i'r problemau hynny.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall ymwybyddiaeth gymunedol a diwylliannol yn y gymuned leol a chenedlaethol
- 2 Gwybod ystyr costau a manteision byw mewn cymuned
- 3 Deall amrywiaeth ddiwylliannol fel agwedd ar gymuned leol a chenedlaethol
- 4 Gallu ymchwilio i broblemau cymdeithasol a diwylliannol mewn cymuned leol a chenedlaethol.

Cynnwys yr uned

1 Deall ymwybyddiaeth gymunedol a diwylliannol yn y gymuned leol a chenedlaethol

Cymuned: diffiniadau – daearyddol e.e. cysyniad o ddatblygu cymunedol a chymunedau sy'n newid; cymunedau lleol a chenedlaethol

Diwylliant: ystyried diwylliannau gwahanol; rolau amrywiaeth a diwylliant; gwerthoedd a normau; isddiwylliannau; manteision deall a bod yn gyfarwydd ag ystod o ddiwylliannau

Ymwybyddiaeth: effaith ar fywyd bob dydd; effaith ar wasanaethau cyhoeddus; perthynas ag unigolion a grwpiau; pwysigrwydd cymunedol ac ymwybyddiaeth ddiwylliannol i bob aelod o gymunedau ac i wasanaethau cyhoeddus

Y gymuned leol: aelodaeth a hunaniaeth cymuned; nodweddion cymunedau lleol; darparu a chynnal a chadw cyfleusterau a gwasanaethau cyhoeddus; darpariaeth i aelodau hŷn cymunedau; sefydliadau gwirfoddol; grwpiau cymunedol e.e. cymdeithasau tenantiaid a thrigolion, clybiau ieuencid, sefydliadau ieuencid – Sgowntiaid, y Geidiaid, didoliadau cadét

Cymunedau cenedlaethol: enghreifftiau o gymunedau trefol a gwledig; datblygu cymunedau gwahanol; hunaniaeth genedlaethol a chenedligrwydd; canfyddiadau cadarnhaol a negyddol o gymunedau cenedlaethol e.e. cefnogwyr pêl-droed; y rôl a chwaraeir gan wasanaethau cyhoeddus sy'n darparu cymorth mewn digwyddiadau sylweddol

2 Gwybod ystyr costau a manteision byw mewn cymuned

Costau: buddsoddiad personol mewn cymunedau o ran amser a chyfranogiad, goddefgarwch ac anoddefgarwch o wahaniaethau; gwybodaeth am 'eraill'; cyfleusterau a diffyg cyfleusterau i rai grwpiau e.e. aelodau o'r gymuned iau a hŷn; newid cymunedol o ganlyniad i ddylanwadau economaidd a gwleidyddol e.e. materion cyllid; costau darparu gwasanaethau cyhoeddus a mynd i'r afael â materion lleol

Manteision: rhwydweithiau cymdeithasol a chefnogaeth; rhwydweithiau teuluol a ffrindiau; canolfannau cymunedol; darpariaeth addysg leol; cyfathrebu; manteision bod yn aelod o gymuned; yr ymdeimlad o berthyn a bod yn rhan o grŵp mwy; gofalu am eraill a bod yn gefn iddynt; cysylltiadau personol; manteision cysylltiadau cymunedol cryf i wasanaethau cyhoeddus

3 **Deall amrywiaeth ddiwylliannol fel agwedd ar gymuned leol a chenedlaethol**

Amrywiaeth: poblogaeth ethnig a grwpiau lleiafrifol; ystadegau; cyfoethogi diwylliannol; tueddiadau a ffyrdd o fyw unigolion a grwpiau, gan gynnwys ffyrdd o fyw gwahanol a chrefyddau; diwylliannau rhithiol (seiber-gymunedau); datblygiad y gymuned we fyd-eang; manteision deall a gwerthfawrogi diwylliannau amrywiol; agweddau cadarnhaol a negyddol ar amrywiaeth ddiwylliannol

Lleol: e.e. pentref, tref, gweithle

Cenedlaethol: rhanbarthol; y tu allan i'r ardal leol gyfagos

Yr effaith ar wasanaethau cyhoeddus: y ddarpariaeth angenrheidiol i ddiwallu anghenion diwylliannol e.e. darparu ysgolion, plismona

4 **Gallu ymchwilio i broblemau cymdeithasol a diwylliannol mewn cymuned leol a chenedlaethol**

Problemau cymdeithasol: categoreiddio problemau cymdeithasol; maint y problemau o fewn cymunedau lleol; maint y problemau ar draws y genedl e.e. tlodi a'i effaith ar unigolion a'r gymdeithas gyfan; diweithdra a chanlyniadau incwm isel a thai gwael ar grwpiau penodol; hiliaeth ac anghydraddoldeb a'r ffyrdd y mae'r rhain yn parhau; salwch meddwl a'r problemau i'r rhai dan sylw, gan gynnwys dioddefwyr a'r rhai sy'n darparu gofal; cam-drin yn y cartref; camddefnyddio sylweddau gan gynnwys cyffuriau presgripsiwn a di-bresgripsiwn, alcohol; bwlio, gan gynnwys yn gorfforol a seiber-fwlio; rôl y gwasanaethau cyhoeddus wrth fynd i'r afael â phroblemau cymdeithasol; presenoldeb problemau cymdeithasol o fewn y gwasanaethau

Problemau diwylliannol: problemau diwylliannol ar lefel leol a'r ffaith bod unigolion a grwpiau o wahanol ddiwylliannau yn bodoli ochr yn ochr â diwylliannau prif ffrwd; problemau diwylliannol ar lefel genedlaethol, megis cynnal hunaniaeth genedlaethol gydlynol; problemau hunaniaeth ddiwylliannol i bobl â mwy nag un dylanwad diwylliannol; newidiadau diwylliannol yn arwain at newid trosglwyddo diwylliannol; dieithrio diwylliannol; arferion a thraddodiadau; safbwyntiau gwahanol grwpiau oedran; gwerthoedd, hunaniaeth grŵp a diwylliannol; rôl y gwasanaethau cyhoeddus wrth fynd i'r afael â phroblemau diwylliannol; presenoldeb problemau diwylliannol yn y gwasanaethau

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf ar gyfer gradd pasio'n disgrifio'r lefel cyrhaeddiad sydd ei hangen i basio'r uned hon.

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 esbonio'r gwahaniaethau rhwng cymuned leol a chenedlaethol [MC]	T1 cymharu ymwybyddiaeth o faterion cymunedol a diwylliannol mewn cymunedau lleol a chenedlaethol	Rh1 gwerthuso'r ymwybyddiaeth o faterion cymunedol a diwylliannol mewn cymunedau lleol a chenedlaethol
LI2 trafod yr ymwybyddiaeth o faterion cymunedol a diwylliannol mewn cymunedau lleol a chenedlaethol [YA]		
LI3 disgrifio costau a manteision byw mewn cymuned [DM]	T2 dadansoddi manteision ac anfanteision byw mewn cymuned â diwylliant amrywiol	

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 gwerthuso agweddau cadarnhaol a negyddol ar amrywiaeth ddiwylliannol [YA]		
LI5 ymchwilio i gategoriâu problemau cymdeithasol mewn cymunedau yn lleol ac ar draws y DU [CE]	T3 dadansoddi'r problemau cymdeithasol a diwylliannol sy'n bodoli mewn cymunedau yn y DU.	Rh2 gwerthuso'r problemau cymdeithasol a diwylliannol sy'n bodoli mewn cymunedau ar draws y DU.
LI6 esbonio'r problemau diwylliannol mewn cymunedau yn lleol ac ar draws y DU [GT]		
LI7 ymchwilio i effaith problemau cymdeithasol a diwylliannol ar wasanaethau cyhoeddus y DU. [DM]		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 14: Gyrru a'r Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	K/600/5366
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddatblygu gwybodaeth am yrru cyn ac ar ôl prawf a dealltwriaeth o wasanaethau brys ac atal damweiniau. Bydd dysgwyr hefyd yn datblygu sgiliau nodi troseddau traffig ac agwedd gyrwyr.

Cyflwyniad i'r uned

Yn y gwasanaethau cyhoeddus, mae gyrru'n arbennig o berthnasol i'r gwasanaethau brys, ac mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall y gofynion cyfreithiol i allu gyrru ar ffyrdd Prydain. Yn ogystal â gyrru, Damweiniau Traffig ar y Ffyrdd (RTA) yw'r prif gysylltiad, ac mae'r holl wasanaethau brys yn gysylltiedig mewn rhyw ffordd. Mae gwrthdrawiadau yn ddigwyddiadau cyffredin ar ffyrdd, felly rhaid i ddysgwyr werthfawrogi rhai o'r troseddau traffig cyffredin sy'n eu hachosi a'r ffactorau sy'n deillio ohonynt.

Bydd y rhan fwyaf o wrthdrawiadau yn cynnwys y gwasanaethau brys yn gorfod ymateb, a phan fyddant yn cyrraedd lleoliad RTA, bydd rhaid iddynt weithio'n agos â'i gilydd. Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall cyfrifoldebau pob un o'r prif wasanaethau pan fyddant yn lleoliad y ddamwain, a sut maent yn cydweithredu â'i gilydd.

Bydd yr uned yn caniatáu i ddysgwyr wybod pa ofynion cyfreithiol sydd arnynt wrth ddysgu gyrru, ac yn bwysicach, pan fyddant wedi cwblhau prawf gyrru'n llwyddiannus. Bydd dysgwyr yn deall rhai o'r troseddau traffig cyffredin ar ffyrdd Prydain sy'n arwain at wrthdrawiadau traffig ar y ffyrdd, ac yn egluro agweddau gyrwyr ac ymddygiad wrth yrru. Byddant hefyd yn nodi manteision dysgu sgiliau gyrru uwch.

Er mwyn ceisio lleihau gwrthdrawiadau ar ffyrdd Prydain, mae'r Adran Drafndiaeth wedi cyflwyno cyfres o ymgyrchoedd diogelwch ffyrdd lleol a chenedlaethol i dargedu troseddau traffig cyffredin sy'n arwain at wrthdrawiadau. Rhaid i ddysgwyr ddeall yr ymgyrchoedd hyn i dynnu sylw at yr angen am yrru cyfrifol a lleihau gwrthdrawiadau ac anafiadau ar ffyrdd Prydain.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod gofynion gyrru cyn ac ar ôl prawf
- 2 Gwybod am droseddau traffig cyffredin ac agweddau gyrwyr
- 3 Deall rôl y gwasanaethau argyfwng wrth ymateb i wrthdrawiadau traffig ffyrdd
- 4 Deall pwysigrwydd ymgyrchoedd, mentrau a strategaethau diogelwch ffyrdd i atal damweiniau.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod gofynion gyrru cyn ac ar ôl prawf

Gyrru cyn ac ar ôl prawf: Gyrru cyn prawf – trwydded yrru dros dro; gwersi gyrru; y prawf theori a'r prawf gyrru ymarferol; Rheolau'r Ffordd Fawr;

Gyrru ar ôl prawf: trwydded yrru; gyrru uwch; Cymdeithas Gyrrwyr Uwch RoSPA; Sefydliad Moduro Uwch (IAM); agwedd ac ymddygiad

Gofynion: Cyfrifoldeb yr unigolyn; cyfrifoldeb y gwasanaethau cyhoeddus – gwasanaeth yr heddlu, tân ac ambiwlans; dogfennau cyfreithiol, yswiriant, trwydded treth cerbyd, tystysgrif prawf MOT, dogfennau cofrestru cerbyd; gwiriadau caban a rhannau allanol cerbyd

2 Gwybod am droseddau traffig cyffredin ac agweddau gyrrwyr

Troseddau: gyrru'n rhy gyflym; gyrru'n beryglus; gyrru diofal; defnyddio ffonau symudol; gyrru trwy olau coch; peidio â gwisgo gwregys diogelwch; camddefnyddio alcohol; camddefnyddio cyffuriau

Damwain traffig ffyrdd: diffiniad a mathau; canlyniadau

Cyfrifoldeb: Cyflogwyr e.e. yswiriant, oriau gyrrwyr, cyfyngiadau amser, cadw cofnodion, proffilio gyrrwr, rôl yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE) mewn gwrthdrawiadau traffig ffyrdd; ymchwilio i wrthdrawiadau cerbydau yn y gweithle

Unigolion: ffitrwydd i yrru e.e. iechyd, blinder, straen, agwedd ac ymddygiad; camddefnyddio alcohol a chyffuriau; trefn ddyddiol; ffordd o fyw; cost gwrthdrawiad i'r gyrrwr a'r teulu

Effeithiau a dylanwad: ar ddioddefwyr, gyrrwyr, tystion; cost damwain angheuol nodweddiadol; a yw risgiau'n gorbwyso'r manteision; cyfrifoldeb y gwasanaethau cyhoeddus e.e. cynghorau lleol, yr heddlu, y gwasanaeth tân mewn argyfwng, y gwasanaeth ambiwlans, y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG)

3 Deall rôl y gwasanaethau argyfwng wrth ymateb i wrthdrawiadau traffig ffyrdd

Rôl: heddlu (rheoli digwyddiadau, cysylltu â gwasanaethau brys eraill, gwneud yr ardal yn ddiogel, ymchwilio i achosion, cymryd datganiadau, cadw tystiolaeth); gwasanaeth tân (cysylltu â gwasanaethau brys eraill, diffodd tân, atal cerbydau rhag symud a'u gwneud yn ddiogel, tynnu clwyfedigion); gwasanaeth ambiwlans (gofal meddygol, cysylltu â gwasanaethau brys eraill, cludo i'r ysbyty)

Cydweithredu: cadwyn reoli; gwaith tîm; efelychiadau a chynllunio gwrthdrawiadau; sut a pham y maent yn cydweithredu

4 Deall pwysigrwydd ymgyrchoedd, mentrau a strategaethau diogelwch ffyrdd i atal damweiniau

Darpariaeth genedlaethol: gyrru'n rhy gyflym; yfed a gyrru; ffonau symudol; blinder; gyrru ar y draffordd; cyfryngau e.e. rhaglenni teledu a hysbysebion, posterï, taflenni, rhynggrwyd, radio; lleihau cyflymder a thawelu traffig; cyfrifoldeb y llywodraeth ganolog; RoSPA a IAM

Lleol: cynlluniau gwella a datblygu gyrwyr; ymweliadau ysgol; medrusrwydd beicio ac ymwybyddiaeth o gerddwyr; cyfrifoldeb cynghorau lleol e.e. swyddogion diogelwch ffyrdd; asesu a gwerthuso ymgyrchoedd diogelwch ffyrdd lleol; mentrau lleihau cyflymder a strategaethau atal damweiniau; manau peryglus a manau gwrthdrawiadau mewn ardaloedd lleol

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 amlinellu'r camau dysgu a'r dogfennau sy'n gysylltiedig â bod yn berchen ar gar.		
LI2 disgrifio sut mae agweddau ac ymddygiad gyrwyr yn cyfrannu at droseddau traffig		
LI3 nodi troseddau traffig cyffredin sy'n achosi damweiniau traffig ar ffyrdd	T1 esbonio amrywiaeth o effeithiau a dylanwadau y gall damweiniau traffig ar ffyrdd eu cael ar unigolion a dioddefwyr	Rh1 gwerthuso'r amrywiaeth o effeithiau a dylanwadau y gall damweiniau traffig ar ffyrdd eu cael ar unigolion a dioddefwyr

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 disgrifio cyfrifoldebau unigolion a chyflogwyr o ran gyrru'n ofalus ac yn unol â'r gyfraith [YA4]		
LI5 amlinellu cyfrifoldebau'r gwasanaethau brys wrth fynd i'r afael â damweiniau traffig ar ffyrdd	T2 esbonio sut mae'r gwasanaethau brys yn gweithio gyda'i gilydd wrth fynd i'r afael â damweiniau traffig ar ffyrdd	Rh2 gwerthuso pwysigrwydd y gwasanaethau brys yn gweithio gyda'i gilydd wrth fynd i'r afael â damweiniau traffig ar ffyrdd
LI6 esbonio sut mae ymgyrchoedd, mentrau a strategaethau cenedlaethol a lleol yn helpu i atal damweiniau [DM6, CE2]	T3 asesu pa mor llwyddiannus mae ymgyrchoedd diogelwch ffyrdd wedi bod wrth atal damweiniau.	

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 15: Sgiliau Alldaith mewn Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	M/600/5370
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth y dysgwyr o'r sgiliau angenrheidiol wrth baratoi ar gyfer alldaith, gan gynnwys yr offer angenrheidiol. Bydd dysgwyr hefyd yn gallu cynllunio a chyflawni alldaith yng nghyd-destun gwasanaethau cyhoeddus.

Cyflwyniad i'r uned

Ers nifer o flynyddoedd, mae'r gwasanaethau cyhoeddus wedi defnyddio hyfforddiant alldaith i ddatblygu gwahanol rinweddau a phriodweddau eu personél, sy'n gwella ac yn ategu eu hyfforddiant mewn swydd. Drwy'r uned hon, bydd dysgwyr yn cael mewnwelediad a dealltwriaeth o'r rhesymau dros gynnal alldaith ac yn ystyried y sgiliau angenrheidiol i gymryd rhan mewn alldaith, fel y'u defnyddir gan yr holl wasanaethau cyhoeddus.

Bydd dysgwyr yn cael gwell dealltwriaeth o'u hanghenion a'u gwerthoedd eu hunain wrth arwain neu gymryd rhan mewn alldaith diwrnod neu dros nos. Bydd yr uned yn galluogi dysgwyr i ddatblygu eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o'r offer angenrheidiol ar gyfer menter o'r fath ac yn eu helpu i wneud penderfyniadau deallus wrth ddewis cyfarpar ar gyfer alldaith o'r fath. Mae materion amgylcheddol wedi eu cynnwys hefyd, gan roi dealltwriaeth i ddysgwyr o ddeddfwriaeth y llywodraeth ac effaith alldaith ar gefn gwlad.

Mae unrhyw daith, boed hynny am y dydd neu dros nos, yn gofyn am gynllunio o'r radd flaenaf, a dylai dysgwyr brofi'r holl broses o wneud penderfyniadau, sy'n hanfodol i drefnus alldaith lwyddiannus, ddiogel a phleserus. Mae hyn yn cynnwys paratoi cerdyn llwybr trylwyr o'r daith, cwblhau asesiadau risg a bod yn ymwybodol o'r peryglon a allai ddigwydd ar y daith.

Efallai y bydd sgiliau neu wybodaeth drosglwyddadwy gan rai dysgwyr eisoes, yn gysylltiedig â phrofiad a gafwyd gyda'r gymdeithas Sgowtiaid neu Geidiau, yr Urdd, Gwobr Dug Caeredin, grwpiau cadetiaid neu hyd yn oed gyda theulu neu ffrindiau. Bydd yr uned hon yn rhoi cyfle iddynt wella ac ehangu eu gwybodaeth, i wella eu sgiliau a'u technegau, yn ogystal â manteisio ar eu rhinweddau arweinyddiaeth.

Daw'r uned i ben gyda dysgwyr yn cymryd rhan yn yr alldaith ac yn gwerthuso'r broses a'r profiad a enillwyd, a fydd yn eu galluogi i nodi meysydd i'w gwella.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod y cyfarpar cywir angenrheidiol ar gyfer alldaith
- 2 Deall y cynllunio angenrheidiol ar gyfer alldaith
- 3 Gallu cymryd rhan mewn alldaith
- 4 Gallu adolygu alldaith.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod y cyfarpar cywir angenrheidiol ar gyfer alldaith

Alldaith ddydd: cyfarpar personol, system haenu; siacedi; trowsus; sanau; dillad thermol; hetiau; menig; cnuau; esgidiau; dillad gwrth-ddŵr; coesarnau; polion cerdded; map a chwmpawd; tortsh; ysgrepan

Alldaith dros nos: e.e. dillad sbâr; tywel; pethau ymolchi; pebyll; sach gysgu a mat; stofiau; bwyd; iechydaeth

Cyfarpar diogelwch: pecyn cymorth cyntaf; bagiau goroesi/bifi; chwiban, fflerau; dognau brys; eli haul; hylif cadw pryfed draw

Defnyddio offer: defnydd o gyfarpar; mathau a dyluniadau; gofalu am gyfarpar a'i gynnal a'i gadw

2 Deall y cynllunio angenrheidiol ar gyfer alldaith

Cynllunio alldaith ddydd: nodau ac amcanion; cyrchfan gallu unigol a grŵp; trafnidiaeth; cost; amser ar gael; cyfarpar; cynllun llwybr; sgiliau cyrchu; materion iechyd a diogelwch; asesiadau risg; cymorth cyntaf; rhagolygon y tywydd; caniatâd; ffurflenni caniatâd; gweithdrefnau brys; llety; cod cefn gwlad; asesiadau risg; deddfwriaeth; hawliau tramwy

Cynllunio ar gyfer alldeithiau dros nos: gan gynnwys cynnwys alldaith ddydd; lleoliad; llety; bwydlenni; grwpiau pebyll; crefft gwerysll; hylendid; gwybodaeth am y tywydd

3 Gallu cymryd rhan mewn alldaith

Cynllunio llwybr: cyfarpar e.e. mapiau; cwmpawdau; cardiau llwybr; cyrchfan; dyddiad; amseroedd; coesau; cyfeiriadau grid; cyfeiriant; pellterau; uchder a enillwyd neu a gollwyd; arosfannau seibiant; cyfanswm yr amser; llwybr dianc

Rolau a chyfrifoldebau: alldaith ddydd e.e. cyrchu llwybr wedi'i gynllunio; defnyddio map a chwmpawd; gwahanol fathau o dir; gallu unigol a grŵp; gwaith tîm; sgiliau cyfathrebu; dilyn cod cefn gwlad; isafu'r effaith ar yr amgylchedd

Alldaith dros nos: sefydlu gwerysll; crefft gwerysll; coginio bwyd; tynnu'r gwerysll i lawr, gwybodaeth am y tywydd

4 **Gallu adolygu alldaith**

Gwerthuso: ffyrdd o farnu cyflawni nodau ac amcanion, teithio; llety; gwerth am arian; ffyrdd o farnu cryfderau a meysydd i'w gwella unigol a grŵp; casgliadau gwerthuso gan gynnwys argymhellion ar gyfer gwelliannau

Manteision alldeithiau: datblygu sgiliau; cyfathrebu; gwaith tîm; cydweithredu; hunan hyder; datrys problemau; manteision corfforol; cynllunio

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 disgrifio'r cyfarpar angenrheidiol ar gyfer alldaith		
LI2 disgrifio defnyddio cyfarpar diogelwch	T1 arddangos defnyddio cyfarpar diogelwch	Rh1 gwerthuso diben a phwrpas yr holl gyfarpar angenrheidiol ar gyfer alldaith ddydd a dros nos
LI3 esbonio'r cynllunio angenrheidiol ar gyfer alldaith [CE]	T2 esbonio ystyriaethau diogelwch ac amgylcheddol alldaith o'r fath yn fanwl	Rh2 gwerthuso cynllunio'r alldaith
LI4 cynhyrchu llwybr ar gyfer alldaith		
LI5 cynnal alldaith gan nodi rolau a chyfrifoldebau ei hun [GT]	T3 dadansoddi manteision alldeithiau i'r gwasanaethau cyhoeddus	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI6 adolygu perfformiad unigol yr alldaith		
LI7 adolygu perfformiad y tîm o'r alldaith. [HR]	T3 asesu cryfderau, gwendidau a meysydd i'w gwella.	Rh3 gwerthuso'r broses alldaith o'r dechrau i'r diwedd, gan wneud argymhellion.

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 16: Hanfodion Astudiaethau Morol

Cod yr uned:	F/600/5373
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw darparu rhywfaint o'r wybodaeth a'r sgiliau ymarferol angenrheidiol i ddysgwyr gyflawni teithiau byr ar ddyfroedd mewndirol. Mae'r uned yn cefnogi datblygu sgiliau mordwyo a morwriaeth ymarferol, rhagweld y tywydd ac ymwybyddiaeth o'r gwasanaethau brys morwrol.

Cyflwyniad i'r uned

Yn yr uned hon, bydd dysgwyr yn dechrau datblygu'r wybodaeth a'r sgiliau angenrheidiol i gyflawni teithiau byr ar ddyfroedd mewndirol. Mae'r uned yn dilyn dilyniant rhesymegol wedi'i rannu'n adrannau gwahanol.

Mae'r adran fordwyo'n cyflwyno dysgwyr i fathau amrywiol o siartiau a'u gwybodaeth, sy'n berthnasol i'r gwaith ymarferol sy'n dilyn yn nes ymlaen. Bydd dysgwyr yn dysgu sut i ddefnyddio siartiau i blotio safleoedd a chyfrifo lleoliadau a phellteroedd rhwng dau bwynt. Mae'r uned yn rhoi dealltwriaeth i ddysgwyr o nodweddion ffryntiau tywydd a ffurfio awelon y môr a thir. Byddant yn dysgu ffynonellau gwybodaeth am y tywydd, a chan ddefnyddio enghraifft o ragolwg glannau, byddant yn gallu dehongli'r wybodaeth hon yng nghydestun llong ar y môr. Byddant yn dod i ddeall effeithiau penodol gwynt, niwl a glaw ar gwch, sy'n eu paratoi ar gyfer gweithgaredd ymarferol ar ddŵr. Datblygir eu dealltwriaeth i lefel lle gallant gynhyrchu cynllun hyfyw ar gyfer taith fer ar y môr, sy'n ystyried peryglon morol wedi'u plotio ar eu llwybr a phorthladdoedd amgen posib y gellid eu defnyddio os bydd y tywydd neu amodau'r môr yn newid.

Mae'r uned hefyd yn cefnogi datblygu sgiliau ymarferol mewn morwriaeth, gwaith rhaff a thrin cychod pŵer neu hwylio, a disgwylir y bydd pob dysgwr yn ymgymryd ag o leiaf 12 awr o drin cwch ymarferol, gan gynnwys symud gyda phŵer neu hwylio. Gellir cyflawni hyn naill ai drwy brofiadau byr rheolaidd mewn cychod neu drwy un sesiwn ymarferol o ddau neu dri diwrnod ar fwrdd llong mawr, megis drwy ymddiriedolaeth hyfforddiant hwylio ar gyfer sefydliadau nad ydynt yn agos at fôr.

Mae'r uned hon yn datblygu dealltwriaeth o'r mathau o wasanaethau cyhoeddus lleol sy'n gweithredu mewn cyd-destun morol, yn ogystal ag asiantaethau arbenigol megis yr Asiantaeth Forol, Asiantaeth Gwylwyr y Glannau a Sefydliad Brenhinol Cenedlaethol y Badau Achub. Bydd dysgwyr yn dysgu amrywiaeth o dulliau galw am gymorth gan yr asiantaethau hyn, ac yn dod i ddeall cymhwysedd a chyfyngiadau'r dulliau hyn.

Mae'r uned hon yn cefnogi datblygu hunanhyder a gwaith tîm ac yn darparu'r fframwaith i ddysgwyr ddod i ddeall digwyddiadau ar y môr ac atal digwyddiadau o'r fath yn well. Mae'r uned yn cynnwys rhywfaint o gwrs glannau Sgiper Dydd y Gymdeithas Hwyllo Frenhinol (RYA) a Lefel 2 Hwyllo Dingis RYA, Lefel 2 Cychod Pŵer RYA a Lefel 2 Criw Cymwys RYA.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall elfennau sylfaenol cyrchu
- 2 Gwybod sut i dderbyn a dehongli gwybodaeth am y tywydd
- 3 Gallu arddangos gallu i drin cwch hwylio neu bŵer
- 4 Deall sut i alw am gymorth gan y gwasanaethau argyfwng os bydd mewn perygl

Cynnwys yr uned

1 Deall elfennau sylfaenol cyrchu

Sgiliau cyrchu: gwahanol fathau o siartiau morol e.e. Admiralty, Imray, Stanfords; symbolau confensiynol, gan gynnwys dod o hyd i safle drwy ddefnyddio lledred a hydred; Gogledd Cywir; Gogledd Magnetig; arfordir; cyfuchliniau dyfnder; marina cychod hwylio; angori ymwelwyr; angorfa ymwelwyr; glanfa; morglawdd; porthladd; llithrfa; angorfa; fferi; castell; eglwys; meindwr; caer; goleudy; goleuadau arweiniol; goleuadau sector; craig nad yw'n gorchuddio; craig sy'n gorchuddio ac yn dadorchuddio; craig fôr ar lefel datwm siart; llongddrylliad yn dangos unrhyw ran o gorff y llong neu aradeiledd ar lefel datwm siart; llongddrylliad gyda dyfnder union anhysbys o ddŵr uwch ei ben a ystyrir yn beryglus i lywio ar yr wyneb; rhosyn cwmpawd; amrywiad a gwriad; defnyddio gwriad cwmpawd ar gyrsiau; Cymdeithas Ryngwladol Awdurdodau Goleudy (IALA); system fwi Rhanbarth A h.y. marciau ochrol; marciau cardinal; marciau perygl ynysig; marc dŵr diogel

Gwaith siartiau: ystyr a defnydd symbolau siart cyffredin; mesur pellter rhwng dau bwynt gan ddefnyddio cofnodion lledred; plotio safleoedd drwy ddefnyddio lledred a hydred; cyfrif marw; cynllunio llwybr; nodi safle tri phwynt (cyfeiriad a roddir)

Morwriaeth: rheolau'r ffordd sy'n berthnasol i longau ar daith ac ar hynt o fewn golwg

Gwaith rhaff: cwlwm rîff; ffigur wyth; bowlin; tro cylch a dau hanner cwlwm; cwlwm glyn; cwlwm gwehyddwr; ystyr terminoleg forwrol sylfaenol e.e. blaen, starn, caban, pulpud, cledd, chwerfan glir, port, starbord, atwynt, cysgodol, y tu ôl, ymlaen

2 Gwybod sut i dderbyn a dehongli gwybodaeth am y tywydd

Meteoroleg: ffynonellau gwybodaeth am y tywydd e.e. rhagolwg llongau'r glannau, radio a theledu lleol, radio VHF gwylwyr y glannau, papurau newydd; awelon y môr; awelon tir; ffryntiau tywydd; casglu gwybodaeth sylfaenol am effaith y tywydd ar weledd; trin cychod a chyflwr y môr e.e. niwl, glaw, gwynt

3 Gallu arddangos gallu i drin cwch hwylio neu bŵer

Hwylio: hwylio cwch drwy gwrs trionglog sy'n cynnwys rhan atwynt; cynnwys creigres; dril person dros yr ochr; defnyddio ystofau wrth angori; clymau sylfaenol wrth baratoi offer rhedeg yn barod i hwylio a theithio ochr yn ochr

Gyda phŵer: stopio a dechrau injan gyda gwiriadau a rhagofalon priodol; dechrau'r daith; troi o fewn hyd cwch gan ddefnyddio gerau ymlaen ac yn ôl; codi angor; defnyddio ystofau wrth angori; plygiadau a chlymau sylfaenol wrth baratoi offer rhedeg yn barod i hwylio a theithio ochr yn ochr

4 Deall sut i alw am gymorth gan y gwasanaethau argyfwng os bydd mewn cyfyngder

Mathau o wasanaethau brys ar gael i helpu personél a llongau mewn cyfyngder ar y môr: Sefydliad Brenhinol Cenedlaethol y Badau Achub (RNLI); Asiantaeth Forol a Gwylwyr y Glannau; Gwasanaethau Achub Môr Awyr; Meistri Harbwr

Dulliau gofyn am gymorth mewn cyfyngder: radio Amllder Uchel Iawn (VHF); galwadau cymorth ar unwaith (MAY DAY) a brys (PAN PAN); fflerau cyfyngder – mwg coch ac oren, roced parasiwt, fflerau bach; signalau sain e.e. llais a chorn niwl

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 defnyddio amrywiaeth o siartiau wrth nodi symbolau confensiynol	T1 plotio cyfrif marw drwy ddefnyddio siart penodol, gan esbonio'r gwahaniaeth rhwng safleoedd cywir a magnetig	Rh1 cynhyrchu cynllun taith syml sy'n cynnwys porthladdoedd amgen, gan ystyried gwybodaeth am y llanw a'r tywydd.
LI2 plotio safle gyda lledred a hydred, mesur y pellter rhwng dau bwynt ar siart penodol fesul munud lledred, dangos gwir leoliad rhwng dau bwynt penodol		
LI3 dilyn prif reolau'r ffordd sy'n berthnasol i longau y gellir eu gweld ar daith ac yn gwneud ffordd		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 rhestru ffynonellau o wybodaeth am y tywydd sydd ar gael i bobl sy'n mynd ar deithiau arfordirol	T2 dadansoddi rhagolygon tywydd glannau penodol a rhagweld ei effaith ar long sy'n mynd ar daith fer	
LI5 paratoi llong pŵer neu hwylio i hwylio a theithio ochr yn ochr [HR4, CE3]		
LI6 defnyddio sgiliau hwylio mewn llong pŵer neu hwylio o dan oruchwyliaeth agos gyda hyfforddwr ar y llong [HR5]	T3 defnyddio sgiliau hwylio mewn llong pŵer neu hwylio o dan oruchwyliaeth hyfforddwr a all fod ar y llong neu beidio	
LI7 rhestru'r gwasanaethau argyfwng ar gael i longau mewn trafferth ar y môr.	T4 esbonio'r ffyrdd y gellir eu defnyddio i alw am gymorth mewn argyfwng ar y môr ac esbonio'u defnydd.	

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 17: Mynychu Digwyddiadau Bryn mewn Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	R/600/5376
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw galluogi dysgwyr i ddatblygu gwybodaeth a dealltwriaeth o dân yn y cartref a mannau hamdden a mesurau i'w hatal. Mae hefyd yn datblygu eu dealltwriaeth o ddeddfwriaeth a sgiliau wrth adolygu'r gwaith a wnaed gan wasanaethau cyhoeddus mewn digwyddiadau brys.

Cyflwyniad i'r uned

Bwriad yr uned hon yw addysgu dysgwyr sydd am weithio mewn gwasanaeth cyhoeddus. Bydd rhaid iddynt wybod pam mae ymateb yn effeithiol i ddigwyddiadau yn un o brif ddibenion y gwasanaethau cyhoeddus.

Mae'r uned yn cyflwyno cysyniadau digwyddiadau, eu hachosion, ffyrdd o'u hatal, y ddeddfwriaeth sy'n gysylltiedig â sut mae'r gwasanaethau cyhoeddus yn delio â nhw i ddysgwyr. Archwilir yr ystod o fathau o ddamweiniau yn y cartref ac yn ystod gweithgareddau hamdden, gan gynnwys tanau. Mae'r uned yn edrych ar waith ymarferol a rolau'r gwasanaethau cyhoeddus sy'n ymdrin â digwyddiadau gwasanaeth cyhoeddus a'r cydweithio rhyngddynt. Amlygir rôl ganolog y gwasanaeth tân. Mae atal tanau a damweiniau yn rhan o waith y gwasanaethau cyhoeddus. Mae llawer o gymhorthion i atal tân a damweiniau, ac archwilir y rhain a rolau rhai o'r personél a'r asiantaethau sy'n atal damweiniau. Ymchwilir y ddeddfwriaeth i atal ac ymdrin â thanau a damweiniau hefyd.

Yn olaf, bydd cyfle i ddysgwyr ddefnyddio eu gwybodaeth mewn modd ymarferol pan fyddant yn ystyried sut mae'r gwasanaethau cyhoeddus yn gweithio yn ystod digwyddiadau.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod achosion gwahanol fathau o danau ac argyfyngau cartref a hamdden
- 2 Gwybod am yr angen am ddeddfwriaeth tân a damweiniau
- 3 Deall mesurau atal tanau a digwyddiadau cartref a hamdden
- 4 Gallu adolygu gwaith ymarferol yr heddlu a'r gwasanaethau argyfwng wrth fynd i'r afael â thanau a digwyddiadau.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod achosion gwahanol fathau o danau ac argyfyngau cartref a hamdden

Digwyddiadau: tanau a digwyddiadau gweithgareddau cartref a hamdden; mathau o ddigwyddiadau, achosion digwyddiadau, gan gynnwys camgymeriadau dynol, adwaith cemegol, technoleg yn methu; rolau'r cyhoedd a'r gwasanaethau brys a'r cydweithredu rhyngddynt wrth ymdrin â digwyddiadau gan gynnwys rhai anarferol, argyfyngau, damweiniau, tanau, trychinebau, terfysgaeth

Tanau: tanau a damweiniau gweithgareddau cartref a hamdden; mathau o danau, achosion tanau, cemeg taniad, triongl dadansoddi tân; rôl y gwasanaeth tân wrth fynd i'r afael â thanau

2 Gwybod am yr angen am deddfwriaeth tân a damweiniau

Dehongli: ee cyfarwyddiadau llwyfan, cynlluniau llwyfan, caneuon, sgoriau *Deddfwriaeth diogelwch digwyddiadau:* rheoliadau'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE); gweithdrefnau sefydliadol yn y gweithle; deddfwriaeth cymorth cyntaf yn y gwaith; deddfwriaeth diogelwch arall e.e. deddfwriaeth tir chwaraeon, deddfwriaethmfordwyol a hwylio

Deddfwriaeth diogelwch tân: Deddf Rhagofalon Tân (1974); Rheoliadau Rhagofalon Tân (Gweithle) 1997, fel y'u diwygiwyd yn 1999; trwyddedu adeiladau a thystysgrifau tân; rheoliadau diogelwch nwy a thrydanol; HAZCHEM; Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd 1988 (COSHH); Rheoliadau Adrodd ar Anafiadau, Clefydau neu Ddigwyddiadau Peryglus 1995 (RIDDOR)

3 Deall mesurau atal tanau a digwyddiadau cartref a hamdden

Atal damweiniau: rôl y gwasanaethau cyhoeddus e.e. yr heddlu, yr awdurdod lleol, y gwasanaethau tân, ROSPA, y cyfryngau, teledu, diogelwch campau modur, lleoliadau chwaraeon, diogelwch mordwyol a hwylio

Atal tân: diogelwch tân yn y cartref, Deddf Rhagofalon Tân (1974), Rheoliadau Rhagofalon Tân (Gweithle) 1997, fel y'u diwygiwyd ym 1999; diogelwch tân hamdden a masnachol, adeiladau a'u nodweddiad tân, cymhorthion atal e.e. codwyr sych a gwlyb, diffoddyddion, synwryddion mwg a thaenellwyr, a dulliau atal tân eraill e.e. systemau cemegol, deialwyr sain

4 Gallu adolygu gwaith ymarferol yr heddlu a'r gwasanaethau argyfwng wrth fynd i'r afael â thanau a digwyddiadau

Gwaith gwasanaethau cyhoeddus: gwaith ymarferol a wneir gan y gwasanaethau cyhoeddus a brys, gan gynnwys ymchwiliadau'r heddlu, defnyddio Swyddogion Safleoedd Troseddau; rôl yr ambiwlans, a gwasanaethau tân y fyddin, y llynges a'r Awyrlu Brenhinol wrth fynd i'r afael â digwyddiadau brys; cyfranogiad achub mynydd ac ogof wrth ddelio â digwyddiadau brys

Gwaith y gwasanaeth tân: gwaith ymarferol a wneir gan y gwasanaeth tân wrth ddelio â thanau a digwyddiadau gan gynnwys delio â damweiniau, diffodd tanau, uned ymchwiliadau tân, achub, gwrthdrawiadau traffig ar y ffyrdd ac offer achub

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 nodi achosion gwahanol danau a digwyddiadau brys cartref a hamdden [YA3]		
LI2 disgrifio'r angen am ddeddfwriaeth diogelwch tân ac argyfyngau	T1 dadansoddi achosion digwyddiadau tân ac argyfyngau cartref a hamdden, gan gyfeirio at ddeddfwriaeth diogelwch briodol	
LI3 esbonio sut gellir atal digwyddiadau		

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 esbonio sut gellir atal tanau	T2 e cymharu dulliau atal tân a digwyddiadau	Rh1 cymharu digwyddiadau tân ac argyfyngau cartref a hamdden, gan awgrymu sut y gellir eu hatal
LI5 adolygu gwaith ymarferol y gwasanaethau cyhoeddus wrth fynd i'r afael â sefyllfa argyfwng [MC2]	T3 dadansoddi'r gwaith ymarferol a gyflawnir gan wasanaethau cyhoeddus wrth fynd i'r afael â sefyllfa argyfwng.	Rh2 gwerthuso'r gwaith ymarferol a gyflawnir gan wasanaethau cyhoeddus wrth fynd i'r afael â sefyllfa argyfwng.
LI6 adolygu gwaith y gwasanaeth tân wrth fynd i'r afael â tân.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 18: Trefn Ddiogelwch yn y Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	Y/600/5377
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Mae'r uned hon yn helpu dysgwyr i nodi'r sgiliau angenrheidiol i unigolion sy'n chwilio am yrfa mewn cynnal diogelwch yn y gwasanaethau cyhoeddus.

Cyflwyniad i'r uned

Mae amgylchedd gweithio diogel yn hanfodol i waith gwasanaethau cyhoeddus symud ymlaen yn effeithlon ac yn effeithiol. Bydd dysgwyr yn nodi'r prif risgiau a bygythiadau i ddiogelwch pobl, eiddo ac adeiladau yn y gwasanaethau cyhoeddus.

Er mwyn dangos yr angen am ddiogelwch effeithiol yn y gwasanaethau cyhoeddus, mae'r uned yn cynnwys y canlyniadau a allai ddigwydd pan fydd diogelwch yn methu, ynghyd â'r effaith y gallai hyn ei chael ar unigolion, busnesau, ein gwasanaethau cyhoeddus a'r gymuned ehangach.

Bydd dysgwyr yn archwilio diben, rolau a chyfrifoldebau gofynnol unigolion sy'n ymwneud â gwaith diogelu cyhoeddus. Byddant yn edrych ar y prif fathau o fesurau diogelwch corfforol a'r offer technegol a ddefnyddir i gefnogi cyfundrefn diogelwch effeithiol.

Bydd rhai o'r gwasanaethau cyhoeddus yn rhan o sicrhau diogelwch eu cydweithwyr ac aelodau o'r cyhoedd sy'n ymweld â'u sefydliadau, yn ogystal â gwarchod eiddo ac adeiladau yn eu gweithle. Bydd aelodau o'r gwasanaethau cyhoeddus hefyd yn cynnal gwaith diogelwch mewn digwyddiadau cyhoeddus. Felly, bydd y dysgwyr yn archwilio egwyddorion sylfaenol cynnal diogelwch effeithiol ac effeithlon, gan gynnwys atal troseddau sefyllfaol, gofalu am ddiogelwch personol pobl, patrolio adeiladau a rheoli mynediadau ac allanfeydd adeiladau.

Dangosir i ddysgwyr sut i gynllunio a chynnal chwiliadau diogelwch o bobl a'u heiddo i chwilio am eitemau gwaharddedig mewn ffordd drylwyr, yn systematig, yn ddiogel ac yn gyfreithlon, a sut i ymateb yn briodol i ddod o hyd i rywbeth.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod pam mae gwasanaethau cyhoeddus yn ceisio cynnal diogelwch pobl, adeiladau ac eiddo
- 2 Gwybod y sgiliau a'r priodweddau angenrheidiol i berson sy'n cynnal dyletswyddau diogelwch cyhoeddus yn y gwasanaethau cyhoeddus
- 3 Gwybod prif egwyddorion y mesurau atal troseddau sefyllfaol a ddefnyddir i gynnal diogelwch corfforol pobl, adeiladau ac eiddo
- 4 Gwybod sut i gynnal chwiliadau diogelwch efelychiadol o bobl a'u heiddo ar gyfer eitemau gwaharddedig mewn ffordd drylwyr, systematig, ddiogel a chyfreithlon.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod pam mae gwasanaethau cyhoeddus yn ceisio cynnal diogelwch pobl, adeiladau ac eiddo

Nodi'r bygythiadau a'r risgiau diogelwch i bobl, adeiladau ac eiddo: terfysgaeth, troseddau yn erbyn eiddo; e.e. byrgleriaeth, lladrad, llosgi bwriadol a difrod, difrod masnachol, twyll, troseddau yn erbyn pobl: e.e. ymosodiadau, ymddygiad bygythiol, dwyn oddi wrth y person, lladrad

Nodi canlyniadau methiant diogelwch: colli bywyd, niwed i bobl, difrod i eiddo, colli defnydd o gyfleusterau ac amwynderau drwy ladrad neu ddifrod, colli hyder defnyddwyr yn y sefydliad, colli incwm i weithrediadau masnachol

2 Gwybod y sgiliau a'r priodweddau angenrheidiol i berson sy'n cynnal dyletswyddau diogelwch cyhoeddus yn y gwasanaethau cyhoeddus

Nodi'r math o nodweddion a sgiliau personol angenrheidiol: e.e. cwrteisi, bywiogrwydd, doethineb, cydweithredu, gonestrwydd, agosatrwydd, dibynadwy, croesawgar, chwilfrydig, tegwch

Amcanion gweithwyr diogelwch gwasanaethau cyhoeddus a'u rolau, eu diben a'u cyfrifoldebau: e.e. diogelu bywyd eiddo ac adeiladau, atal colled a gwastraff, atal a chanfod troseddau.

Cynnal diogelwch: amlinelliad o'r prif ddulliau ac offer a ddefnyddir, patrolio adeiladau e.e. math, symudol, patrolau ar droed, amllder, hyd, patrwm patrôl (diogelwch nos, diogelwch dydd, patrol perimedr, patrolio mewnol); terfyn cyfrifoldeb; gwirio pobl, cydymffurfio â rheoliadau iechyd a diogelwch; gweithdrefnau e.e. cadw cofnodion, gweithredu teledu cylch cyfyng, cloi adeiladau

3 Gwybod prif egwyddorion y mesurau atal troseddau sefyllfaol a ddefnyddir i gynnal diogelwch corfforol pobl, adeiladau ac eiddo

Damcaniaeth lliwiau: cymysgu golau ychwanegol a thynnod; tonfedd a thrawsyrant

Confensiynau: naws; realaeth; effaith

Defnydd: mathau; gwneuthurwyr; torri; adnabod; gosod

4 Gwybod sut i gynnal chwiliadau diogelwch efelychiadol o bobl a'u heiddo ar gyfer eitemau gwaharddedig mewn ffordd drylwyr, systematig, ddiogel a chyfreithlon

Rhesymau dros gynnal chwiliadau: e.e. dod o hyd i eitemau gwaharddedig, dod o hyd i eiddo sydd wedi'i ddwyn, amddiffyn pobl, eu heiddo ac adeiladau, atal gweithgarwch anghyfreithlon, manau cuddio arferol ar y person.

Gweithdrefnau ar gyfer chwiliadau: paratoi a chynllunio, deialog gyda'r person e.e. cael caniatâd i chwilio, cyfyngiadau cyfreithiol chwilio; defnyddio tystion; dogfennaeth; ymddygiad chwiliwr; dulliau chwilio e.e. offer a/neu chwilota; ymateb i ddod o hyd i rywbeth, gofynion cyfrinachedd, iechyd a diogelwch

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn llwyddo yn yr uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 nodi bygythiadau a chanlyniadau methiant mesurau diogelwch pobl, eiddo ac adeiladau mewn gwasanaeth cyhoeddus [YA, MC, HR, DM]	T1 esbonio'r defnydd o'r mesurau diogelwch mwyaf priodol i fynd i'r afael â'r bygythiadau'n briodol	Rh1 cymharu'r mesurau diogelwch, gan roi barn ar gryfderau a gwendidau pob un ohonynt
LI2 disgrifio rolau, diben a chyfrifoldebau gweithiwr diogelwch yn y gwasanaethau diogelwch [YA, MC, HR, DM]	T2 esbonio rôl, diben a chyfrifoldebau gweithiwr diogelwch yn y gwasanaethau cyhoeddus	Rh2 gwerthuso rôl, diben a chyfrifoldebau gweithiwr diogelwch yn y gwasanaethau cyhoeddus

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI3 disgrifio'r mathau o fesurau diogelwch a ddefnyddir wrth gynnal diogelwch pobl, adeiladau ac eiddo [YA, MC, HR, DM]	T3 esbonio sut mae'r mathau o waith mesurau diogelwch yn cyfrannu at ddiogelwch pobl, adeiladau ac eiddo	Rh3 gwerthuso effeithiolrwydd y mathau o ddiogelwch wrth gynnal diogelwch pobl, adeiladau ac eiddo
LI4 disgrifio dull arferol o chwilio pobl a gynhelir gan weithiwr diogelwch yn y gwasanaethau cyhoeddus [CE, YA, MC, DM, HR, GT]	T4 esbonio pam y defnyddir y dull chwilio, beth y chwilir amdano, ac unrhyw gyfyngiadau sydd ar y chwiliad.	Rh4 darparu tystiolaeth o ragbaratoi chwilio person a'u heiddo, gan gynnwys yr amgylchedd chwilio, cymorth cydweithwyr a'r drefn i'w dilyn ar ôl canfod rhywbeth.
LI5 arddangos system o chwilio person a'u heiddo i ddod o hyd i eitemau wedi'u gwahardd drwy ddefnyddio dull sy'n drylwyr, yn systematig ac yn gyfreithiol.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 19: Ymchwil mewn Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	T/502/4850
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Mae'r uned hon yn galluogi dysgwyr i ddatblygu'r sgiliau angenrheidiol i gyflawni prosiect ymchwil i bwnc o ddiddordeb personol sy'n codi o unrhyw faes o fewn y gwasanaethau cyhoeddus. Bydd dysgwyr yn gallu cynllunio, gweithredu a chyflwyno prosiect ymchwil.

Cyflwyniad i'r uned

Trwy gydol yr uned hon bydd dysgwyr yn datblygu a gwella eu sgiliau ymchwil, gan gysylltu'n agos ag asesydd yr uned wrth gynnal eu hastudiaeth ymchwil.

Mae'r uned yn darparu'r profiad a'r cyfle i ymchwilio a fydd yn gwella'r sgiliau a enillwyd drwy astudio lefel Diploma Cyntaf BTEC. Bydd dysgwyr yn dod i werthfawrogi ystod o strategaethau a thechnegau ymchwil a sut i ddatrys problemau sylfaenol mewn ffordd resymegol.

Drwy gynnal adolygiad o ddeunydd darllen maes o ddiddordeb personol, bydd dysgwyr yn dod yn gyfarwydd â gwaith ymchwil a gynhaliwyd gan bobl eraill a bydd yn gallu gweld sut y gall hyn gysylltu â chefnogi'r gwaith o lunio eu hymchwil eu hunain. Bydd dysgwyr wedyn yn dylunio eu cynnig ymchwil ac yn cynnal ymchwiliad gwreiddiol.

Mae'r uned hefyd wedi'i dylunio i roi gwerthfawrogiad i ddysgwyr o bwysigrwydd ymchwil dadansoddi data. Yn rhan olaf yr uned hon, bydd dysgwyr yn cynhyrchu eu prosiect ymchwil mewn fformat safonol.

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gallu dylunio cynigion ymchwilio gwasanaeth cyhoeddus
- 2 Gallu rhoi'r dulliau ymchwil ar waith
- 3 Gallu adolygu canlyniadau'r prosiect ymchwil
- 4 Gallu cyflwyno prosiectau ymchwil gwasanaeth cyhoeddus.

Cynnwys yr uned

---

1 Gallu dylunio cynigion ymchwilio gwasanaeth cyhoeddus

Cynnig ymchwil: maes astudiaeth; datganiad o'r prosiect; cefndir i'r prosiect; adolygiad o ymchwil gysylltiol, ffynonellau eilaidd ar gael, ystyried defnyddioldeb/perthnasedd gwybodaeth; nod y prosiect; cyfiawnhau'r prosiect; dulliau ymchwilio

Dylunio ymchwil: ystyriaethau moesegol ymchwil gwasanaeth cyhoeddus (ynghylch cyfrinachedd); math o ymchwil; cynulleidfa darged; maint y sampl; methodoleg; adnoddau

2 Gallu rhoi'r dulliau ymchwil ar waith

Rhoi ar waith: e.e. yn unol â dulliau ymchwilio a dylunio ymchwil, ystyried hyfywedd prawf, dibynadwyedd

Technegau casglu data: math e.e. cynradd neu eilaidd; dewis offer priodol ar gyfer casglu data; cofnodi ymchwil; problemau methodolegol

Cyflwyno data: e.e. defnyddio tablau, defnyddio graffiau

3 Gallu adolygu canlyniadau'r prosiect ymchwil

Canlyniadau'r prosiect: llwyddiant y prosiect gan gyfeirio at y nod a'r cynnig; dilysrwydd y canlyniadau; dibynadwyedd y canlyniadau; trafod y canlyniad; casgliad

Ystyriaethau'r dyfodol: canlyniadau'r prosiect ymchwil; defnyddio canlyniadau'r ymchwil; goblygiadau; cyfyngiadau'r prosiect; gwelliannau; argymhellion ar gyfer ymchwil pellach

4 Gallu cyflwyno prosiectau ymchwil gwasanaeth cyhoeddus

Fformat yr adroddiad: tudalen deitl; tudalen gynnwys; cydnabyddiaeth; crynodeb; cyflwyniad; adolygu ymchwil cysylltiol; methodoleg; amcanion; canlyniadau; trafodaeth; casgliad; cyfeiriadau; atodiadau

Mathau o gyflwyniadau: e.e. cyflwyniad ysgrifenedig, cyflwyniad llafar, cyflwyniad PowerPoint, podlediadau

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 cynhyrchu cynnig ymchwil ar gyfer prosiect ymchwil gwasanaeth cyhoeddus, gyda chefnogaeth athro/tiwtor [YA1]	T1 cynhyrchu cynnig ymchwil dilys ar gyfer prosiect gwasanaeth cyhoeddus, gyda chefnogaeth gyfyngedig athro/tiwtor	Rh1 cynhyrchu cynnig ymchwil dilys yn annibynnol ar gyfer prosiect gwasanaeth cyhoeddus
LI2 creu dyluniadau ar disgrifio methodoleg yr ymchwil ar gyfer prosiect gwasanaeth cyhoeddus	T2 esbonio methodoleg prosiect ymchwil gwasanaeth cyhoeddus	Rh2 cyfiawnhau methodoleg prosiect ymchwil gwasanaeth cyhoeddus
LI3 rhoi'r prosiect ymchwil ar waith, gan ddisgrifio technegau casglu data [YA2, HR2]	T3 rhoi'r prosiect ymchwil ar waith, gan esbonio technegau casglu data	

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI4 cyflwyno a dehongli data a gesglir, gan ddisgrifio canlyniadau'r ymchwil	T4 cyflwyno a dehongli data a gesglir, gan esbonio canlyniadau'r ymchwil	Rh3 cyflwyno a dehongli data a gesglir, gan ddadansoddi canlyniadau'r ymchwil
LI5 adolygu canlyniadau'r prosiect [DM3, DM5]	T5 dadansoddi canlyniadau'r prosiect, gan gyfiawnhau meysydd i'w hystyried yn y dyfodol.	
LI6 cynhyrchu'r prosiect ymchwil, gan ddilyn fformat adroddiad safonol.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol	DM – dysgwyr myfyriol	HR – hunanreolwyr
	MC – meddylwyr creadigol	GT – gweithwyr tîm	CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 20: Gwirfoddoli mewn Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	D/600/5381
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Nod yr uned hon yw helpu dysgwyr i adnabod y mathau gwahanol o waith gwirfoddoli sydd ar gael ac i ddeall pwysigrwydd a manteision gwaith gwirfoddol. Bydd dysgwyr yn datblygu'r wybodaeth a'r sgiliau angenrheidiol ar gyfer gwaith gwirfoddoli, a byddant yn cymryd rhan mewn gweithgareddau gwirfoddoli.

Cyflwyniad i'r uned

Pam dylai unrhyw un roi o'i amser i wneud gwaith heb gael ei dalu? Nod yr uned hon yw ateb y cwestiwn hwnnw, a hefyd galluogi dysgwyr i ddeall y manteision sydd i'w cael drwy wirfoddoli, a pham mae gwirfoddoli mor bwysig i nifer o sefydliadau. Mae llawer o'r sefydliadau hyn yn dibynnu ar wirfoddolwyr i gefnogi gwaith eu staff cyflogedig; mae eraill yn cael eu rhedeg a'u hariannu gan wirfoddolwyr yn llwyr.

Mae gwirfoddolwyr yn chwarae rhan hanfodol mewn gwasanaethau cyhoeddus. Yr Heddlu Gwirfoddol yw heddlu rhan-amser y Deyrnas Unedig. Mae'n cynnwys aelodau o'r cyhoedd sy'n gwirfoddoli i dreulio rhywfaint o'u hamser yn gweithio ochr yn ochr â swyddogion arferol, gan helpu i blismona eu cymuned leol. Mae Heddlu 'Arbennig' y DU wedi bodoli ers cannoedd o flynyddoedd. Gallai gweithio gyda'r Heddlu Gwirfoddol roi profiad gwerthfawr o rai o'r sgiliau bywyd sy'n ofynnol gan ymgeiswyr i'r gwasanaeth heddlu.

Mae'r Fyddin Diriogaethol yn enghraifft arall lle mae gwirfoddolwyr yn cael eu hyfforddi i weithio ochr yn ochr ag aelodau o'r gwasanaethau arferol. Mae defnyddio gwirfoddolwyr fel hyn yn ffordd gost-effeithiol o gynyddu gweithlu.

Trwy wirfoddoli, gall dysgwyr ddatblygu eu medrau presennol ac ennill sgiliau newydd pwysig sy'n werthfawr i'r holl wasanaethau. Yn aml mae'n anodd i ddysgwyr gwasanaethau cyhoeddus gael profiad gwaith, ac mae gwirfoddoli'n un ffordd o oresgyn hyn. Efallai y byddant hefyd yn cael cyfle i weithio ochr yn ochr â phobl o wahanol ddiwylliannau a chefnidiroedd, ac i weithio gyda phobl ag anableddau, a fydd yn brofiad defnyddiol wrth chwilio am waith.

Yn yr uned hon bydd dysgwyr yn ymchwilio i'r ystod o gyfleoedd gwirfoddoli sydd ar gael. Byddant hefyd yn ystyried y gwahanol sgiliau sy'n ofynnol ar gyfer y meysydd hyn o waith gwirfoddol.

Yn olaf, rhaid i ddysgwyr gymryd rhan mewn rhyw fath o waith gwirfoddol mewn maes o'u dewis. Gallant gymryd rhan mewn digwyddiad penodol ar gyfer elusen neu wneud gwaith gwirfoddol am gyfnod o amser. Dylent ymchwilio i sut mae gwneud cais am waith gwirfoddol a sut mae cynnal unrhyw waith gynllunio. Nid oes isafswm oriau a bennir ar gyfer y gweithgaredd hwn, ond dylai tiwtoriaid farnu a fydd y gweithgaredd gwirfoddoli yn caniatáu i ddysgwyr ennill y wybodaeth a'r profiad angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau dysgu uned.

Felly, i grynhoi ac i ateb y cwestiwn a ofynnwyd yn gynharach, mae gwirfoddoli yn ffordd wych o ddarganfod diddordebau newydd, ennill sgiliau newydd, cwrdd â ffrindiau newydd a chael hwyl!

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Deall pwysigrwydd gwirfoddoli mewn gwasanaethau cyhoeddus
- 2 Gwybod y gwahanol fathau o waith gwirfoddol sydd ar gael
- 3 Deall y sgiliau angenrheidiol i waith gwirfoddoli
- 4 Gallu cyflawni gwaith gwirfoddol.

Cynnwys yr uned

---

1 Deall pwysigrwydd gwirfoddoli mewn gwasanaethau cyhoeddus

Pwysigrwydd gwirfoddoli i sefydliadau: darparu arbenigaeth; darparu amser; darparu cymorth ychwanegol; darparu syniadau newydd; ymateb mewn argyfwng, codi arian

Manteision gwirfoddoli i ddysgwyr: ennill sgiliau bywyd newydd, datblygu sgiliau cyffrous, ymwybyddiaeth o amrywiaeth

2 Gwybod y gwahanol fathau o waith gwirfoddol sydd ar gael

Sefyllfaoedd gwirfoddoli: e.e. prosiectau cadwraeth, llochesi i bobl ddigartref, clybiau ieuentid, clybiau cinio, casgliadau stryd i godi arian, y Groes Goch, Ambiwllans St John, Achub Mynyddoedd; gwaith argyfwng wrth gefn, VSO; cadlanciau, y fyddin, yr heddlu, tân; ymweld ag ysbytai, ymweld â'r henoed, helpu cadetiaid (heddlu, tân, y fyddin, Llu Awyr Brenhinol ac ati), digwyddiadau codi arian at elusen, siopau elusen, llochesi anifeiliaid, Achub Mynydd

3 Deall y sgiliau angenrheidiol i waith gwirfoddoli

Sgiliau ar gyfer gwaith gwirfoddol: sgiliau/rhinweddau cyffredinol e.e. gonestrwydd, ymrwymiad, dibynadwyedd, sirioldeb, empathi, ymroddiad, prydlondeb; sgiliau cyfathrebu e.e. llafar, ysgrifenedig, sgiliau gwaith tîm, derbyn a rhoi cyfarwyddiadau, cyfrinachedd, bod yn anfeirniadol; sgiliau neu alluoedd penodol angenrheidiol i rai mathau o waith gwirfoddol e.e. gyrru, coginio, sgiliau cyfrifiadurol, iaith arwyddion, ffitrwydd corfforol, cymorth cyntaf

4 Gallu cyflawni gwaith gwirfoddol

Ymgymryd â gwaith gwirfoddol: gwaith addas sy'n cyfateb i sgiliau a diddordebau e.e. helpu yn y cadetiaid, gyda'r Urdd, trefnu digwyddiadau codi arian, Ymatebwyr Brys y Groes Goch, St John, gweithio yn y gymuned, gweithio mewn lloches anifeiliaid, heddlu gwirfoddol, gweithio gyda phobl ag anabledau, gwaith ieuentid, ymweld â'r henoed, cymryd rhan mewn digwyddiad a drefnir, casglu stryd ac ati; cynllunio gwaith gwirfoddol; gwneud cais am waith gwirfoddol

Gwneud cais am waith gwirfoddol: llythyr, wyneb yn wyneb, ffôn, ffurflen gais, ar-lein

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 esbonio pam mae gwirfoddoli mor bwysig yn y gwasanaethau cyhoeddus [YA, MC]	T1 dadansoddi pwysigrwydd gwirfoddoli yn y sector gwasanaethau cyhoeddus	Rh1 gwerthuso pwysigrwydd gwirfoddoli yn y sector gwasanaethau cyhoeddus
LI2 trafod y manteision sydd i'w cael drwy wirfoddoli [YA, DM]		
LI3 nodi'r gwahanol fathau o waith gwirfoddol sydd ar gael [MC]	T2 cymharu a chyferbynnu'r gwahanol fathau o waith gwirfoddol sydd ar gael	Rh2 arfarnu'r gwahanol fathau o waith gwirfoddol sydd ar gael.
LI4 arddangos sgiliau angenrheidiol ar gyfer gwaith gwirfoddol [MC, DM, CE]	T3 adolygu eu gwaith esbonio'r sgiliau angenrheidiol ar gyfer gwaith gwirfoddol yn fanwl.	

Meini prawf asesu a graddio

I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI5 cynnal gwaith gwirfoddol. [CE, HR, GT]		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol MC – meddylwyr creadigol	DM – dysgwyr myfyriol GT – gweithwyr tîm	HR – hunanreolwyr CE – cyfranogwyr effeithiol

Uned 21: TGCh a'r Gwasanaethau Cyhoeddus

Cod yr uned:	H/600/5382
FfCCH Lefel 2:	Tystysgrif Gyntaf BTEC
Gwerth credydau:	10
Oriau dysgu dan arweiniad:	60

Nod a phwrpas

Mae'r uned hon yn galluogi dysgwyr i wybod sut y defnyddir TGCh mewn gwasanaethau cyhoeddus, er mwyn deall ei phwysigrwydd i'r gwasanaethau cyhoeddus a'i heffaith arnynt, ac i ddangos y defnydd o swyddogaethau TGCh.

Cyflwyniad i'r uned

Yn yr uned hon, bydd dysgwyr yn datblygu dealltwriaeth o sut mae TGCh yn cael ei defnyddio gan y gwasanaethau cyhoeddus mewn ystod eang o gyd-destunau, gan gynnwys cyfathrebu â chwsmeriaid mewnol ac allanol, gan ddarparu, cofnodi a storio gwybodaeth, ac mewn ystod gynyddol o wasanaethau, darpariaeth megis prynu trwyddedau teledu, biliau Treth Ffordd, biliau gwasanaethau a chydnabod taliadau dros y we, a chofrestru etholwyr ar-lein.

Bydd dysgwyr hefyd yn archwilio materion cyfreithiol a diogelwch sy'n ymwneud â'r defnydd cynyddol o TGCh a'r angen am wasanaethau cyhoeddus er mwyn sicrhau bod yr holl ddata yn cael eu diogelu'n effeithiol rhag difrod, twyll a chamddefnydd, gan sicrhau hyder y cyhoedd yn systemau TGCh y sector cyhoeddus. Mae'r defnydd o TGCh wedi cyflwyno manteision i ddefnyddwyr gwasanaethau cyhoeddus ac i'r staff a gyflogir gan y gwasanaethau cyhoeddus. Bydd yr uned hon yn galluogi'r dysgwr i archwilio'r manteision hynny ac effaith TGCh ar y ffordd y cyflwynir gwasanaethau cyhoeddus.

Mae pob gwasanaeth cyhoeddus yn dibynnu ar TGCh o ddydd i ddydd, ac mae angen i bersonél a gyflogir gan y gwasanaethau cyhoeddus fod yn gallu defnyddio TGCh yn eu gwaith. Bydd dysgwyr yn cael cyfle i arddangos y defnydd o brosesu geiriau, taenlenni a meddalwedd cyflwyno a'u gallu i ddefnyddio e-bost i dderbyn a chyfnewid gwybodaeth. Byddant yn gallu dangos eu gallu i ddefnyddio'r rhyngwryd i ymchwilio i sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus penodol. Bydd y sgiliau ymarferol hyn yn bwysig ar gyfer gyrfaedd yn y dyfodol mewn unrhyw swydd gwasanaeth cyhoeddus. Dylid trin yr uned hon fel uned ategol ond gwahanol i sgiliau gweithredol TGCh

Canlyniadau dysgu

Ar ôl cwblhau'r uned hon dylai dysgwr:

- 1 Gwybod sut mae gwasanaethau cyhoeddus yn defnyddio TGCh
- 2 Deall y materion cyfreithiol a diogelwch ynghylch defnydd y gwasanaethau cyhoeddus o TGCh
- 3 Deall effaith TGCh ar ddarparu gwasanaethau cyhoeddus
- 4 Gallu defnyddio gweithrediadau TGCh sylfaenol.

Cynnwys yr uned

---

1 Gwybod sut mae gwasanaethau cyhoeddus yn defnyddio TGCh

Darparu gwybodaeth: safleoedd rhyngrwyd cyhoeddus (gwe); cyfeiriadau gwe ar wybodaeth argraffedig ac anfonebau; systemau cyswllt e-bost cyhoeddus; mewnrwyd fewnol; negeseuon testun, ADRh (amgylcheddau dysgu rhithwir)

Cyfathrebu: gyda chwsmeriaid a defnyddwyr e.e. systemau cyswllt e-bost cyhoeddus; systemau e-bost mewnol; cyfleusterau talu electronig; cadarnhau taliadau electronig; cyfathrebu mewnol a chyda gwasanaethau cyhoeddus eraill drwy gyfnewid gwybodaeth, gweithio mewn partneriaeth

Cofnodi a storio gwybodaeth: sut mae gwasanaethau cyhoeddus yn cofnodi a storio gwybodaeth am gwsmeriaid mewnol ac allanol gan ddefnyddio TGCh; sganio a chodau bar e.e. pasbortau a chofrestru cerbydau; cronfeydd data e.e. Cyfrifiadur Cenedlaethol yr Heddlu, cofnodion y DVLA, cronfa ddata cleifion GIG

Defnyddiau eraill y gwasanaethau cyhoeddus: e.e. systemau symudedd, systemau diogelwch, systemau gwyliadwriaeth, teledu cylch cyfyng, gwrandawiadau llys cyswllt fideo

2 Deall y materion cyfreithiol a diogelwch ynghylch defnydd y gwasanaethau cyhoeddus o TGCh

Materion: cyfrinachedd; amddiffyn cwsmeriaid; ymddiriedaeth; diogelwch data; materion cyfreithiol camddefnyddio data posib: gofynion cyfreithiol sy'n ymwneud â defnyddio data a storio data, gan gynnwys Deddf Diogelu Data 1998, Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000, Deddf Hawliau Dynol 1998

Materion diogelwch: pwysigrwydd cynllunio wrth gefn er mwyn cynnal diogelwch systemau gwybodaeth a data, e.e. yn erbyn lladrad, hacio, twyll, torri a methu; amgryptio data; defnyddio cyfrinair; systemau talu diogel; firsau cyfrifiadurol; rhyng-gipio data; hacio systemau

3 Deall effaith TGCh ar ddarparu gwasanaethau cyhoeddus

Effaith ar ddarparu gwasanaethau: angen am sgiliau a hyfforddiant TGCh staff; angen i ddeall TGCh e.e. e-bost, y rhyngrwyd; mwy o amrywiaeth o waith a rhannu cyswllt wyneb-yn-wyneb â chwsmeriaid a chyswllt electronig; angen am gynllunio argyfwng ac wrth gefn; defnyddio i osod a monitro targedau a mesurau perfformiad

Defnyddio gwybodaeth: gwasanaethau cyhoeddus yn defnyddio gwybodaeth e.e. defnyddio'r gronfa ddata DNA genedlaethol a chofnodion olion bysedd i ddatrys troseddau; cyfnewid gwybodaeth rhwng sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus yn y DU, yn Ewrop ac yn rhyngwladol e.e. i ddatrys troseddu, atal terfysgaeth, atal lledaenu clefyd

Manteision: darparu gwell gwasanaethau drwy ddefnyddio technoleg; gwneud y llywodraeth a'i gwasanaethau'n fwy hygyrch; mynediad cyhoeddus y tu allan i oriau gweithio safonol; cyfrifo budd-daliadau a gwybodaeth arall ar-lein e.e. treth incwm, TAW

4 **Gallu defnyddio gweithrediadau TGCh sylfaenol**

Meddalwedd prosesu geiriau: gwahanol fathau o ddogfennau, e.e. templedi, llythyrau, ffurflenni; fformatio (llythrennau, paragraffau, tudalennau); technegau golygu sylfaenol, e.e. canfod a disodli, torri, copïo, gludo; gwirio sillafu

Meddalwedd taenlenni: mewnbynnu data; gweithio gyda data, e.e. didoli, ychwanegu a dileu rhesi a cholofnau, defnyddio siartiau, fformiwlâu safonol (adio, tynnu, lluosu, rhannu, swm awtomatig); fformatio (celloedd, taflenni, siartiau, llyfrau gwaith)

Meddalwedd cyflwyno: cynhyrchu cyflwyniadau syml o sleidiau electronig gan ddefnyddio testun, diagramau, delweddau; cyflwyno sleidiau electronig fel sioe sleidiau; argraffu cyflwyniad fel taflenni

Meddalwedd cronfa ddata: defnyddio meddalwedd cronfa ddata i holi a diweddarau cronfa ddata sy'n bodoli eisoes, gan gynnwys gweithio gyda sylfaen ddata bresennol i gynhyrchu adroddiad syml

Defnyddio'r rhyngrwyd: cysylltu â gweinydd rhyngrwyd; lawrlwytho delweddau a ffeiliau; dod o hyd i gyfeiriad y wefan am wybodaeth; cyrraedd gwybodaeth ddefnyddiol yn gyflym; cyfeirio at ffynonellau

Defnyddio negeseuon e-bost: cyfathrebu; rhoi gwybodaeth, gofyn am wybodaeth, cadarnhau trefniadau; anfon a derbyn atodiadau

Meini prawf asesu a graddio

Er mwyn pasio'r uned hon, mae angen i'r dystiolaeth y mae'r dysgwyr yn ei chyflwyno i'w hasesu ddangos eu bod yn gallu bodloni holl ganlyniadau dysgu'r uned. Mae'r meini prawf asesu ar gyfer gradd llwyddo yn disgrifio lefel y cyflawniad sy'n ofynnol i lwyddo yn yr uned hon.

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI1 amlinellu'r ffordd mae tri gwasanaeth cyhoeddus gwahanol yn defnyddio TGCh	T1 esbonio tri phrif ddefnydd TGCh mewn un sefydliad gwasanaeth cyhoeddus	
LI2 amlinellu'r materion cyfreithiol a diogelwch o amgylch defnydd TGCh yn y gwasanaethau cyhoeddus	T2 esbonio pwysigrwydd cynnal diogelwch gwybodaeth ar systemau TGCh y gwasanaethau cyhoeddus	Rh1 cyfiawnhau sefydliad gwasanaethau cyhoeddus yn defnyddio TGCh gan gynnal diogelwch gwybodaeth [YA6]
LI3 disgrifio effaith TGCh ar ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus	T3 dadansoddi effaith TGCh ar ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus.	Rh2 gwerthuso effaith TGCh ar ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus.
LI4 arddangos defnydd dau o'r rhaglenni TGCh canlynol (prosesu geiriau, taenlenni, cronfeydd data, meddalwedd cyflwyno)		

Meini prawf asesu a graddio		
I gael gradd llwyddo mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos bod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd teilyngdod, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo, fod y dysgwr yn gallu:	I gael gradd rhagoriaeth, mae'n rhaid i'r dystiolaeth ddangos, yn ogystal â'r meini prawf llwyddo a theilyngdod, fod y dysgwr yn gallu:
LI5 arddangos defnydd o'r rhynggrwyd i ymchwilio sefydliad gwasanaeth cyhoeddus [YA2]		
LI6 arddangos defnydd o e-bost i dderbyn a chyfnewid gwybodaeth.		

SDMP: Lle bo'n berthnasol, mae'r crynodeb hwn yn cyfeirio at elfennau o'r sgiliau personol, dysgu a meddwl sy'n berthnasol i'r meini prawf pasio, yn y bachau petryal. Mae'n nodi cyfleoedd i ddysgwyr arddangos defnydd effeithiol o elfennau'r sgiliau hyn y cyfeiriwyd atynt.

Allwedd	YA – ymholwyr annibynnol	DM – dysgwyr myfyriol	HR – hunanreolwyr
	MC – meddylwyr creadigol	GT – gweithwyr tîm	CE – cyfranogwyr effeithiol